

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra technické a informační výchovy

Diplomová práce

Bc. Edita Krejčí

Didaktická pomůcka a její tvorba jako prostředek
pro vzdělávání žáků s lehkou mentální poruchou na II. stupni ZŠ

Olomouc 2022

vedoucí práce: PhDr. Pavlína Částková, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené zdroje a literaturu.

V Olomouci dne 14.6.2022

.....

Bc. Edita Krejčí

Děkuji PhDr. Pavlíně Částkové, Ph.D., vedoucí mé diplomové práce, za odborné vedení, cenné rady a vstřícný přístup, které mi při zpracování diplomové práce věnovala.

Obsah

Úvod	6
Teoretická část.....	5
1 Psychologický vývoj dítěte	5
1.1 Nástup do školy	5
1.2 Školní věk	6
1.3 Střední školní věk	7
1.4 Období dospívání, pubescent	8
1.5 Adolescent	8
2 Psychopedie.....	10
2.1 Terminologie k psychopedii	10
2.2 Osoby s mentálním postižením	11
3 Vyučovací metody.....	14
4 Didaktika a její zásady	17
4.1 Didaktické zásady	17
4.2 Didaktika mentálně postižených	19
4.3 Didaktické zásady mentálně postižených	20
5 Didaktické pomůcky	22
5.1 Didaktické pomůcky pro žáky s mentálním postižením	23
6 Historie Slovanů jako vzdělávací téma pro žáky s LMP	25
6.1 Historie Slovanů ve světě a na Moravě.....	25
6.2 Mýty a obřady	26
6.3 Rodina.....	27
6.4 Slunovraty a Rovnodennosti.....	28
6.5 Bohové	32
6.6 Slovanská dědina	33

6.7	Písmo bukvice.....	33
6.8	Slovanské symboly	37
	Praktická část.....	38
7	Využití historie Slovanů v didaktické pomůcce.....	38
7.1	Základní použitý materiál k výrobě knihy	39
7.2	Postup výroby knihy	40
7.3	Hotová kniha.....	47
7.4	Dotazník – nástroj pro ověření didaktické pomůcky	48
7.5	Shrnutí.....	63
	Závěr.....	65
	Seznam obrázků.....	67
	Seznam grafů	68
	Seznam tabulek.....	69
	Použitá literatura.....	70
	Anotace.....	73
	Přílohy	75

Úvod

Slované jsou našimi předky a žili zde po staletí. Je velice důležité zabývat se otázkou, odkud náš národ pochází. Téma Slovanů bývá dost často opomíjeno a zmínky o nich najdeme pouze v učebnicích a několika málo publikacích. Žáci se ve škole učí o Slovanech jen okrajově, proto je podstatné se tomuto tématu věnovat více do hloubky. Kniha, uvedená v této diplomové práci má nenásilnou formou ukázat Slovanství trochu z jiného úhlu pohledu, a svým tématem se zaměřuje především na žáky s lehkou mentální poruchou. Tato skupina žáků se nejlépe učí způsobem osahávání předmětů. Cílem práce je zpracovat teoretická východiska vyučovacího procesu žáků s lehkou mentální poruchou a tvorbu didaktických pomůcek zaměřených na problematiku jemné motoriky. Na základě těchto procesů navrhnout, vytvořit a ověřit didaktickou pomůcku pro žáky na téma Slovanů a jejich života.

Ve své práci se autorka zaměřuje na tvorbu a ověření efektivity konkrétní didaktické pomůcky v prostředí vzdělávání žáků s lehkou mentální poruchou. Didaktická pomůcka je s ohledem na charakter diplomové práce chápána jako specifický didaktický prostředek, jehož záměrem je usnadnit dosažení vzdělávacích cílů žáků s lehkou mentální poruchou.

S ohledem na účel je diplomová práce rozdělena na tři části - teoretickou, praktickou a výzkumnou. Teoretická část se zaměřuje přehled, analýzu a kritické zhodnocení stávajícího stavu zkoumání v dané oblasti. Dále pak je pozornost věnována vzdělávacím zvláštnostem žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (především s ohledem na konkrétní psychická, somatická, smyslová specifika). Praktická část se zabývá dvěma vzájemně provázanými oblastmi, a to na oblast přípravy, tvorby didaktické pomůcky, dále na technologická řešení zpracování. Součástí diplomové práce je metodika výroby pomůcky. Výzkumná část se zabývá procesem ověřování použitelnosti didaktické pomůcky s ohledem na vzdělávací specifika konkrétních žáků a na získání zpětné vazby od učitelů i rodičů.

Teoretická část

1 Psychologický vývoj dítěte

1.1 Nástup do školy

Nástup do školy je důležitým sociálním mezníkem dítěte, který je přesně časově určen. Dítě prochází rituálem zápisu do školy a slavnostním zahájením prvního školního dne. Role školáka je získávána automaticky a současně je limitována hranicí stanoveného dosaženého věku a odpovídající vývojové úrovni. Dá se říci, že se jedná o jakési formální potvrzení předpokladů k dalšímu rozvoji. Role školáka nemá prozatím přesnější náplň a je teprve ve stádiu očekávání. Realizuje se ve formě hry, kdy dítě ve hře předvádí, co již o škole ví. Podle Z. Matějčka¹ role „připomíná, že jde často spíše o projev typické předškolácké naivity. Dítě se těší do školy stejně jako na výlety nebo na hory. Ani v jednom případě sice neví, co je tam čeká, ale v rámci převahy emočního hodnocení si budoucí situaci idealizuje. Skutečnost může být nakonec zcela odlišná. Představa budoucí role školáka je na úrovni hry. Dítě nechápe, že jde o zásadní a nevratnou proměnu životní situace, kterou nelze vrátit zpět, když se mu nebude líbit“

Pro dítě má role školáka různý význam. Hodnota se odvíjí ve značné míře od názorů a postojů rodičů, díky tomu může být chápána dítětem jak pozitivně, tak negativně. Rodiče často do budoucí role svého dítěte projektují vlastní představy, zkušenosti i naděje, které mají se školou spojené. Školu mnohdy dítěti prezentují jako nutnost a povinnost a nezbytný předpoklad k dalšímu rozvoji, nebo také jako zátěž. V tomto období rodiče mění postoj k dětským aktivitám, kdy je přestávají brát jako samoučelné. Více je zajímaví schopnosti a dovednosti dítěte, které jsou brány jako prostředek k dosažení cíle v rámci školní úspěšnosti. Pokud se rodičům zdá, že je dítě v něčem neúspěšné, usilují o nápravu. Škola dítě rozvíjí i z hlediska socializace, kdy přispívá jiným způsobem než rodina. Dítě si ve škole osvojuje jiné role a s nimi spojené kompetence. Pro úspěšnost v této oblasti jsou potřeba jiné vlastnosti dovednosti a schopnosti, než jaké jsou potřeba pro výuku. Doba nástupu do školy je věk 6 - 7 let, kdy dochází k různým vývojovým změnám, které jsou podmíněny zráním a učením. K přijatelnému zvládnutí role školáka slouží tzv. kompetence, které jsou závislé na školní zralosti a školní připravenosti.

¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 1. Praha: Portál, 2000, 528 s. ISBN 8071783080. s. 135.

Školní zralost – Objevuje se už ve Velké didaktice J. A. Komenského. Jedná se o zrání organismu dítěte, a to především jeho CNS, která se hlavně projevuje změnou celkové reaktivity, zvýšením emoční stability a také odolností organismu proti zátěži. Nezralost má hlavní projevy zejména v dráždivosti a emoční labilitě, snadnější unavitelnosti. Proto didaktická pomůcka v podobě knihy cílí na děti s nevyzrálou CNS, které není schopno zvládat nároky a zátěž ve škole. Nezralost CNS funguje jako blokáda přijatelného uplatnění a jeho rozumových schopností. Pokud je CNS dostatečně vyzrálá, umožňuje dítěti využít své schopnosti díky kvalitnější koncentraci, pozornosti a soustředěnosti. S tím také souvisí přijatelná adaptace na školní prostředí a režim. Dalším znakem zrání CNS je, že pozitivně ovlivňuje lateralizaci ruky, rozvoj senzomotorické a motorické koordinace, zručnost a dovednosti. Nešikovnost dítěte, kdy mu nejde dobře psaní, kreslení a projevuje se neobratnost mluvidel, je rizikovým faktorem a dítě sociálně znevýhodňuje. Velice významné pro adaptaci na školu je celková úroveň motorického vývoje.

Školní připravenost – pro zvládnutí roli školáka je potřeba zvládnutí kompetencí, které rozvíjejí učení. Nástup do školy přináší změnu způsobu života a množství nových podnětů. Děti přebírají určitý postoj od rodičů ke školnímu vzdělání, jejich vlivem se rozvíjí motivace dětí ke školní práci. Pokud žáci nechápu, jaký má smysl školní vzdělání, stává se pro ně škola zbytečnou povinností. Chybí jim základní motivace k činnosti, která pro ně nemá osobní hodnotu.

Sociální připravenost – dítě by mělo umět rozlišovat různé role a s nimi spojené chování. Nepřipravené dítě nechápe rozdíl jednotlivých rolí, jako je žák v roli podřízené bytosti a učitel v roli autority. Významnou oblastí je úroveň verbální komunikace. Pokud dítě nerozumí sdělení učitele, projevuje se neadekvátním chováním. Dobrá znalost vyučovacího jazyka je podmínkou zvládnutí výuky.

1.2 Školní věk

Škola, kterou dítě navštěvuje, je významnou institucí a důležitým místem pro socializaci. Rozvíjí jeho schopnosti a dovednosti, ovlivňuje dětské sebehodnocení zásadním způsobem. Nástup do školy můžeme chápat také jako jednu z fází procesu odpoutávání se závislosti na rodině.

Školní věk dělíme na tři fáze

- **Ranný školní věk** – trvá od nástupu školní docházky (mezi 6. -7. rokem do 8. až 9. roku) – zde se setkáváme s vývojovými změnami především ke vztahu ke škole.
- **Střední školní věk** – trvá od 8 - 9 let do 11 - 12 let, do doby, než dítě přechází na 2. stupeň základní školy. Dítě prochází mnohými změnami jak sociálními, tak biologickými. Toto období lze považovat za přípravu na dospívání.
- **Starší školní věk** – navazuje na období středního školního věku a trvá do ukončení základní školní docházky (přibližně do 15 let). Toto období nazýváme pubescence.

V ranném školním věku začínají děti uvažovat jiným způsobem, než dříve, kdy se v jejich myšlení objevují některé vývojově podmíněné změny, které jim umožňují zvládnutí učiva a škola dále jejich rozumové schopnosti rozvíjí. Jde o tzv. konkrétní logické myšlení. Dítě rozvíjí logické operace učním, a to především v rámci výuky, při níž se škola zaměřuje na chápání souvislostí a vztahů z hlediska logického uvažování. V menší míře také cílí na schopnosti volit určitý způsob řešení problémů a používání určitých pravidel. Dá se říci, že školní děti se dokáží soustředit na detaily a jejich vzájemné vztahy, umí si také potřebné informace opakovat a při řešení daného problému využívají myšlenkových operací a hledají základní principy úlohy, kterou mají řešit. Děti k tomu využívají různé způsoby, které jim pomáhají, např. pokus omyl, který většinou probíhá spontánně bez vedení jiné osoby. Následně dochází k tzv. logickému odvození, kdy dítě usuzuje správné řešení na základě předchozích zkušeností. Posledním způsobem je učení nápodobou. V tomto případě dítě napodobuje dané řešení, které se již osvědčilo a většinou volí takovou variantu, která je běžná v jejich rodině.²

1.3 Střední školní věk

Střední školní věk je obdobím relativně klidné vývojové fáze. Jedná se o věk mezi 8. – 9. rokem a 12. rokem. Z hlediska školy mluvíme o období mezi 3. až 5. třídou, období I. stupně základní školy. Matějček uvádí „*charakterizuje fázi středního školního věku jako dobu vyrovnané konsolidace*“³. V této fázi je způsob uvažování dítěte vazbou na skutečnost a v tomto období dítě projevuje tendenci mít ve všem jasno na základě důkazů. Jedná se o způsob, kdy

² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. s. 148-187.

³ Tamtéž, s. 188.

dítě získává jistotu o vlastnostech poznaného světa, které má zájem dále prozkoumávat. V tomto školním věku se mění vztah k roli žáka, který postupně získává jiný význam. Také má vyhraněný postoj ke škole. Vztah k učiteli je neutrální, než byl dříve. Roste větší potřeba kontaktu s vrstevníky, kde potřebuje být akceptován a pozitivně hodnocen. Rozvíjí se vědomí stability a originality vlastní identity.

1.4 Období dospívání, pubescent

Období dospívání, pubescence je přechodnou dobou mezi dětstvím a dospělostí. Začátek je přibližně v 11. letech a končí dosažením dospělosti zhruba ve 20. roce. První fáze tohoto období je dána geneticky, a to přibližně mezi 11. až 15. rokem. Nazýváme ho pubescence. V této době dochází k proměně mnoha složek osobnosti dospívajícího jedince. K nejnápadnějším znakům patří tělesné dospívání spojené s pohlavním dozráváním a celková změně způsobu myšlení, kdy je dospívající schopen uvažovat abstraktně. Pubescent se začíná více osamostatňovat, protože začínají na něj mít značný vliv vrstevníci. Zakoňuje povinnou školní docházku a návaznosti na tuto situaci si volí své budoucí povolání. To je také bráno jako důležitý sociální mezník. Dospívající osoby získávají první zkušenosti v partnerských vztazích, prvních partnerských lásek.

Období pubescence je důležitým biologickým mezníkem. Rozvoj poznávacích procesů kognitivního vývoje je výsledkem interakce zrání a učení se. Toto stádium se nazývá také jako stádium formálních logických operací. Kdy jedinec dokáže uvažovat i hypoteticky a nezávisle na konkrétním vymezeném problému. V průběhu dospívání se mění i role žáka, kdy pubescent uvažuje o jejím obsahu a smyslu. Dost často zpochybňují význam mnoha školních znalostí, které si osvojují. Úspěšnost ve škole přestává být cílem, a stává se prostředkem.

1.5 Adolescent

Druhá fáze časového úseku dospívání trvá přibližně od 15. roku do 20. roku a závisí na psychické, sociální a vzácněji i somatické oblasti. Vstup do této fáze je biologicky ohraničen pohlavním dozráním a souvisí s psychosociálními proměnami, kdy se mění osobnost dospívajícího a jeho sociální pozice z hlediska důležité role vztahu s vrstevníky. Rodinné

vztahy se postupně zklidňují a stabilizují. V tomto období si jedinec projde určitými proměnami, jako je první pohlavní styk, ukončení povinné školní docházky, dovršení přípravného profesního období a v neposlední řadě adolescent dosahuje plnoletosti. Mění se také postoj k budoucnosti, kdy se cítí svobodný.⁴

⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. s. 253-297

2 Psychopedie

Obor psychopedie je zařazen v systému speciálně pedagogických disciplín. Patří zde základy speciální pedagogiky a další pedie, které jsou jejími příbuznými obory, jako je etopedie, logopedie, tyflopédie, somatopedie, surdopedie. Psychopedie se zabývá se edukací osob s mentálním či jiným duševním postižením. V širším pojetí je psychopedie chápána jako interdisciplinární obor věnující se převážně prevenci a prognostice mentální retardace. Je také chápána jako základní vědní obor společně s ostatními pedagogickými disciplínami. Do těchto oborů patří obecná pedagogika, obecná didaktika, teorie výchovy, dějiny pedagogiky, sociální pedagogika, filozofie pedagogiky, komparativní pedagogika, pedagogická diagnostika, pedeutologie, pedagogika volného času a ostatní speciální pedagogiky, do kterých se řadí předškolní pedagogika, andragogika, vojenská pedagogika a další. K příbuzným oborům má psychopedie nejbliž k etopedii, která se z ní vyčlenila v šedesátých letech minulého století. Současně se s ní dělí o významnou část klientely, jako jsou osoby s kombinací mentální retardace, poruchami chování.

2.1 Terminologie k psychopedii

Terminologie psychopedie není přesně definována a vyplývá z charakteru postižení. Psychopedie je nucena hledat stále novou terminologii z důvodu společensky nepřijatelných až hanlivých výrazů a nadávek jako je např. úchyl, dement, retard atd. Stále se tedy pátrá po nových termínech, jež by nahradily ty stávající, které získaly pejorativní nádech. Z důvodu humanizace byly také vypuštěny stupně mentální retardace jako jsou pojmy: debilita, imbecilita, idioncie atp.

V profesionální sféře psychoped disponuje pojmy, které jsou dané dle MKN10 (do ledna roku 2022), kterou nahradila MKN11, mezinárodní klasifikace nemocí, která se částečně odlišuje od diagnostického a statistického manuálu duševních poruch Americké psychiatrické společnosti.⁵ Klinické znaky mentální retardace podle MKN-10⁶: „*Stav zastaveného nebo neúplného duševního vývoje, který je charakterizován zvláště porušením*

⁵ VALENTA, Milan a Oldřich MÜLLER. *Psychopedie: teoretické základy a metodika*. 4. Praha: Parta, 2009. ISBN 9788073201371. s. 5-7.

⁶ MKN-10 2022, F70-F79 Mentální retardace [online]. Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky: 1.1.2022 [cit. 16.5.2022]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F70-F79>

dovedností, projevujícím se během vývojového období, postihujícím všechny složky inteligence, to je poznávací, řečové, motorické a sociální schopnosti. Retardace se může vyskytnout bez nebo současně s jinými somatickými nebo duševními poruchami. Stupeň mentální retardace se obvykle měří standardizovanými testy inteligence. Může to být ovšem nahrazeno škálami, které určují stupeň sociální adaptace v určitém prostředí. Taková měření škálami určují jen přibližně stupeň mentální retardace. Diagnóza bude též záviset na všeobecných intelektových funkcích, jak je určí školený diagnostik. Intelektuální schopnosti a sociální přizpůsobivost se mohou měnit v průběhu času, a i snížené hodnoty se mohou zlepšovat cvičením a rehabilitací. Diagnóza má odpovídat současnému stavu duševních funkcí.“

2.2 Osoby s mentálním postižením

Skupina osob s mentálním postižením se projevuje zvýšenou závislostí na rodičích, infantilitou osobnosti, výraznou pohotovostí k úzkosti a neurastenickými reakcemi, sugestivitou a rigiditou v chování. Tyto osoby mají nedostatky v osobní identifikaci a ve vývoji „já“, trpí opožděním psychosexuálního vývoje, nerovnováhou aspirací a výkonu a zvýšenou potřebou uspokojení. Dále strádají z hlediska poruchy komunikace a interpersonálních vztahů. Nedokážou se přizpůsobit k sociálním a školním požadavkům, projevují se impulzivně, hyperaktivně nebo hypoaktivně. Pomaleji chápou, ulpívají na detailech, mají malé srovnávací schopnosti, sníženou mechanickou a logickou paměť, dost často se i těchto osob projevuje těkavá pozornost, porucha celkové pohybové kooperace a vizuomotoriky. U mentálního postižení se nejedná o opožděný duševní vývoj, ale o tzv. strukturální vývojové změny. Pro kognitivní proces je nezbytné primární specifikum mentálního postižení. Z hlediska přehlednosti se tento proces dělí na smyslový, kdy se jedná o bezprostřední a zprostředkované poznání, což je myšlení a řeč. Smyslová percepce je fixování a aktivování pamětních stop, jejímž obsahem je bezprostřední vnímání, tedy prožitky a poznání, a vjemy jako souhrn prožitků či představ řazených do kategorie paměti. Jde o aktualizované stopy po dříve vnímaných podnětech. Rozdíl mezi zdravým a postiženým dítětem je ten, že proces u zdravého dítěte je utvářen zkušeností a je rychlejší oproti procesu u postiženého dítěte, který je pomalý a probíhá s určitými odchylkami.

- **Smyslová percepce:** Rubínšteinová v knize Valenta Müller⁷ uvádí tyto zvláštnosti u sníženého obsahu zrakového vnímání a zpomalenosti – jedinec

⁷ VALENTA, Milan a Oldřich MÜLLER. *Psychopedie: teoretické základy a metodika*. s.35-39.

s mentálním postižením vidí postupně a tím má těžší orientaci v novém prostředí. Nedokáže pochopit perspektivu, částečně překrývající se kontury na obraze, nedokáže rozlišit polostíny. Další zvláštní percepce můžeme chápat jako nediferencovanost prožitků a vjemů – jde převážně o tvary předmětů a barev. Mají silně porušenou diskriminaci figur a pozadí. Obrazce u osob s mentálním postižením musíme výrazně odlišit od pozadí např. jiným materiálem. Didaktická pomůcka kniha je z tohoto důvodu šitá z vícero materiálů, aby žáci s mentální poruchou dokázali vnímat daný tvar, mohli si ho vzít do ruky.

Další percepce je intaktivita vnímání – jedinec s mentálním postižením si nedokáže daný materiál prohlédnout, podrobně vnímat všechny detaily, jde hlavně o obrázky. Nemá dostatečné prostorové vnímání. Má sníženou citlivost hmatových vjemů. Kniha z hlediska percepce klade důraz na materiál, který je příjemný na dotek.

Špatná koordinace pohybů – zde je také v knize kladen důraz na procvičování a upevňování jemné motoriky formou suchých zipů. Většinu objektů v knize lze odlepit a zase přilepit.

- **Myšlení:** Jedná se o poznávací funkci přes slovo, nástrojem této percepce je převážně řeč. Do základních myšlenkových operací řadíme třídění, rozlišování, komparaci, analýzu a syntézu a také v neposlední řadě zobecnění. U jedince s mentálním postižením je myšlení zatíženo přílišnou konkrétností, není schopno vyšší abstrakce a generalizace. Má velkou nepřesnost a chybovost v analýze a syntéze. Myšlení je u jedinců nedůsledné a vyznačuje se slabou řídicí funkcí. Pojmy jsou tvořeny těžkopádně a úsudky jsou nepřesné. Řeč je u jedinců deformována, příčinou jsou převážně nedostatky v korových částech analyzátorů a v integrátoru fatických funkcí. Jako hlavní problém jsou nedostatky v rozvoji fonemického sluchu, jedná se o diskriminaci fonémů. Didaktická pomůcka kniha je sestavena s důrazem na rozvoj komunikace u žáka za pomoci učitele formou malých úkolů, které jsou zakomponovány v didaktickém manuálu knihy. Je možné použít figurky bohů jako formu komunikace mezi učitelem a žákem.

- **Paměť:** Jedná se o geneticky uložené informace na bázi DNA, především v individuální paměti, která je z hlediska vzdělávacího procesu důležitá. Během ukládání do selektivní paměti si pamatujeme jen to důležité, tato funkce tedy nemá charakter technického záznamu. Proces zapamatování si můžeme vnímat jako proces schopnosti pochopit látku, ze které si vybereme základní prvky, zjistíme vztah mezi nimi a zařadíme je do určité soustavy představ.

Paměť osob s mentálním postižením vykazuje určitá specifika, kdy osvojení si nového je velice pomalé a tyto osoby po mnohačetném opakování často zapomínají již naučené a vědomosti neumí včas uplatnit. Všechny zmíněné nedostatky vycházejí ze zvláštnosti vyšší nervové činnosti, proto je věnováno tomuto procesu více času a látka se vícekrát musí opakovat.

- **Pozornost:** Souvisí s vnímáním a poznáním. Členíme ji na bezpečnou, kde se zaměřujeme na silné podněty, například intenzivní zvuk, a záměrnou, která je vázána na charakter podmíněného reflexu, který je z hlediska vyučovacího procesu nejdůležitější. V neposlední řadě sem patří i vůle. Žáci s mentálním postižením bývají snadno unavitelní, mívají sníženou schopnost rozdělit pozornost na vícero činností. Udrží záměrnou pozornost daleko kratší dobu, kdy po soustředění musí následovat relaxace.

3 Vyučovací metody

Vyučovací metody – Patří mezi základní kategorie školní didaktiky. Obecně lze říci, že metoda jako cesta k cíli je rozhodujícím prostředkem k dosahování cílů při každé činnosti. „V didaktice pod pojmem vyučovací metoda chápeme způsoby záměrného uspořádání činností učitele i žáků, které směřují ke stanoveným cílům“⁸ Vyučovací metody prošly dlouhým vývojem a stále procházejí. Měnily se v závislosti na společensko-historických podmínkách, charakteru školy a vyučování. Výběr a funkce vyučovacích metod se v některých případech uplatňují souběžně a ve vzájemném propojení. Nejsou vzájemně od sebe odděleny. O nejvhodnějších metodách se učitel rozhoduje již při promýšlení a plánování vyučování. Výchozím bodem je cíl vyučovací jednotky, charakter obsahu učiva a jeho analýza a v neposlední řadě také předpokládaný charakter procesu učení žáků a jejich znalostí.

Charakteristika vyučovacích metod - Při jejich výběru se rozhodujeme především podle praktických potřeb učitele. V didaktické knize budeme používat hlavně metodu slovní, demonstrační, praktické činnosti žáka, metodu hrou a v neposlední řadě simulační.

Podle Lerner a Kalhous uvádí tyto metody výuky Metody výuky:⁹

- **Metoda informačně – receptivní** – používá se převážně při výuce ve všech předmětech na základních a středních školách. Realizuje se formou výkladu, vysvětlováním a popisem. Žáci se učí pomocí tištěného textu, jako jsou učebnice, sešity, obrazy, schémata, poslechem zvukových nahrávek, sledování videa, filmů. Hlavním bodem této metody jsou prezentace, hotové informace sdělované učitelem a uvědomělé vnímání a zapamatování ze strany žáků. Tuto metodu je nutné použít vícekrát v obdobných nebo málo odlišných situacích, kdy si žák musí osvojit nejen vědomosti, ale také praktickou zkušenost z realizace. Každý žák při této metodě potřebuje své tempo i také vlastní počet opakování.
- **Reproduktivní metoda** - je to metoda organizovaného opakování způsobů činnosti. Jde o metodu, kdy učitel vytváří systém učebních úloh pro činnosti, které jsou žákům již známé, prostřednictvím informačně-receptivní metody.

⁸ KALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1821-7. s. 181.

⁹ KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. s. 307.

Plnění úloh lze realizovat ústně jako je například rozhovor, opakování, čtení, psaní, apod. Při této metodě je zapotřebí si dát pozor na jednotvárnost, která u žáků utlumuje soustředění, motivaci a tím zeslabuje trvalost osvojení. Reprodukční metoda zvyšuje úroveň osvojení do roviny porozumění učiva a používání vědomostí v typických situacích.

- **Metoda problémového výkladu** – učitel vytyčí žákům daný problém – učební úlohy, na kterou žáci neznají odpovědi a musí se k ní na základě osobních aktivit dopracovat. Samostatnou prací se seznamují s danou situací a jejím postupným řešením tak, že si zafixovávají jednotlivé fáze řešení a daný postup.
- **Heuristická metoda** - žáci před řešením daného úkolu mají mít zkušenost s jednotlivými etapami procesu. Jedná se o metodu částečně výzkumnou, kdy učitel podle zkušenosti žáků a daném okruhu učiva skládá učební úlohy tak, aby pro žáky znamenala určitou nesrovnalost a obtíž. Učitel postupně vytyčuje dílčí problémy, protiklady, upozorňuje na problémové situace, sám nebo společně se žáky určuje daný postup pro řešení daného problému. Aby tato metoda fungovala, je zapotřebí, aby byla rovnováha mezi aktivitou učitele a žáků. Při této metodě učitel pozná, jak je který žák pružný, pohotový, originální, schopný, kreativní.
- **Výzkumná metoda** – vyžaduje od žáků samostatné bádání a hledání řešení. Činnost učitele spočívá hlavně ve výběru učebních úloh, které by u žáků zajišťovali tvořivé aplikace a vědomosti, získání praktických zkušeností. Tato metoda také předpokládá větší sumu vědomostí a dovedností a v neposlední řadě také schopnosti vzájemné odborné komunikace.

Některé metody výuky Kalhous zmiňuje na základě rozdělení podle Maňáka:¹⁰

- **Metoda slovní** - V procesu vyučování má velký význam slovo učitele i žáka a také jak slovo mluvené, tak psané. Tato skutečnost je však kritizována, pokud je využívána pouze tato metoda. Přestává být jedním z hlavních nástrojů v procesu poznávání. Slovní metody se používají jako doplňující

¹⁰ KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. s. 313-325.

a doprovázející k ostatním metodám, které jsou založené na pozorování i samostatných a proaktických činnostech žáků.

Mezi slovní metody patří: metoda monologická, dialogická, práce s učebnicí a knihou, textovým materiálem a písemné práce. Při využívání metod slovního projevu se očekává věnování se patřičné technice ústního podání. Především se jedná o srozumitelnost řeči učitele. Tempo řeči učitele bývá pomalejší, zvláště při práci s mladšími žáky. Do metody slovní, také patří metoda monologická, kdy učitel vypráví, nebo vysvětluje. V neposlední řadě také metoda dialogická – kam patří metoda rozhovoru, dialog, diskuze a brainstorming.

- **Metoda názorně demonstrační** – uvedená metoda se bude hojně využívat při práci s didaktickou knihou. Při této metodě se uvádějí žáci do přímého styku s poznávanou skutečností, obohacují se jejich představy, konkretizuje se abstraktní systém pojmů, podporují se poznávané skutečnosti s reálnou praxí.
- **Metoda práce s učebnicí nebo knihou** – metoda je velice důležitá, protože když žák dokáže správně pracovat s textem, zvyšuje se jeho učební aktivita a zmíněná metoda by měla být pravidelně používána ve výuce. S užitím uvedené metodou se také setkáme v interaktivní knize. Učitelem vybrané učivo může žák sám prostudovat a vypracovat si zápisky.

4 Didaktika a její zásady

4.1 Didaktické zásady

Didaktické zásady podle Kalhouse jsou¹¹ „*obecné požadavky, které v souladu se základními zákonitostmi výuky a s výchovnými a vzdělávacími cíli určují její charakter. Vztahují se na všechny stránky výuky, tj. na učitelovu vyučovací činnost, na formy výuky, metody výuky a na materiální didaktické prostředky, dále na poznávací činnost žáka, na učivo atd.*“

O jejich formulaci se pokusili již J. A. Komenský, J. H. Pestalozzi, A. Diesterweg, K. D. Ušinskij, H. Spemcer a další. Pro didaktické zásady je důležitá jak objektivní, tak i subjektivní stránka, ve které je důležitá kvalifikace učitele, jeho odpovědnost a další. Zásady jsou formulovány vždy podle filozofické koncepce, do které patří senzualistická, pragmatická a mnoho dalších. Tyto zásady jsou však ovlivňovány teoriemi vzdělávání a prohlubujícím se poznáním ve vztahu k zákonitostem výuky. Některé zásady potom během svého vývoje ztrácejí význam, další mění svůj smysl a obsah a tím vznikají zásady nové. Kalhous Zdeněk a kvalitní škola uvádějí tyto didaktické zásady:¹²

- **Zásady komplexního rozvoje osobnosti žáka** – učitel si má uvědomit jaké učivo dává možnosti k rozvoji osobnosti žáka v oblasti kognitivní, efektivní a psychomotorické. Práce učitele je vždy komplexní, i když v daném tématu ve výuce upřednostňuje různé cíle. Nemůže nikdy tvrdit, že jen vychovává nebo jen vzdělává.
- **Zásada vědeckosti** – zde se očekávají dvě věci. Ta první je, že učitel udržuje kontakt s vědeckými disciplínami, které souvisí s jeho vyučovacími předměty. Znamená to, že využívá všechny vzdělávací možnosti, které mu dopomáhají k aktualizaci stávajících poznatků. Druhý pohled, neméně významný, je pohled na učitele, kdy dokáže využít výukové metody k předávání vědeckých informací tak, aby je žák dokázal zpracovat a následně využívat. Tím rozvíjí u žáků myšlení, porozumění, bez kterého nelze dosáhnout zapamatování.
- **Zásada individuálního přístupu k žákům** – žáci z jednoho ročníku a třídy se shodují pouze ve věku, výšce a váze. Tyto znaky ovšem nejsou pro výuku podstatné. Více důležité jsou rozdíly ve zdravotní stavu také v úrovni myšlení, chápání řeči, pocitů, v zájmech,

¹¹ KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. s. 268

¹² Tamtéž, s. 268-272

charakterových vlastnostech každého jedince, v postojích učení a v neposlední řadě domácím prostředí. Tyto znaky jsou pro efektivitu výuky podstatné, proto by měl učitel dobře poznat individuální zvláštnosti každého jedince a řídit učení tak, aby každý žák měl možnost pocítit radost z úspěchu. Zůstává však otázkou, zda učitel má metody k získání rozhodujících informací, jestli má k nim přístup a také jestli je možné požadovat od něj důkladnou znalost každého žáka. Didaktická pomůcka kniha tuto zásadu dokáže splnit, protože je konstruována tak, aby si v ní každý žák s lehkou mentální poruchou našel ten svůj úspěch.

- **Zásada spojení teorie s praxí** – Tato zásada upozorňuje učitele na propojenost školy a okolí. Žáci přicházejí do školy s praktickými zkušenostmi a představami, které by měl učitel poznat. Úkolem pedagoga je správně rozvíjet upevňovat a špatné opravovat. Také je žádoucí, aby učitel správně formuloval výukové cíle a dokázal přesvědčit žáky o jejich smysluplnosti. Měl by žáky vést k rozvíjení podnětů v okolí školy, učit hledat potřebné informace, následně je zpracovávat a dokázat je uplatnit v praxi. Tato zásada je hojně uplatňována v alternativní vzdělávací koncepci.
- **Zásada uvědomělosti a aktivity** – uvědomělost se vztahuje jak na kvalitu osvojovaných poznatků, tak na postoj žáka k učení. Uvědomělé poznatky jsou hluboce pochopené, žák díky tomu dokáže například vysvětlit, jinak formulovat a dokáže je použít v praxi. Od učitele je potřeba jasně formulovaný cíl v oblasti porozumění. A nepřetržitě organizovat a vytvářet hodnocení na základě dohodnutých kritérií mezi žáky a učitelem.
- **Zásada názornosti** – Jde o zásadu, která se hodně využívá ve vytvořené knize. Tato zásada je zdůrazňována významnými osobnostmi pedagogiky celá staletí. Také je to dílčí součást poznávacího aktu, kdy žák vnímá všemi smysly, ale především je spojována se zrakovým vnímáním. Názorný by měl být například výklad učiva, který je doprovázen srozumitelnými příklady a využití pojmů, které žáci velice dobře znají. V této zásadě platí, že pokud se zanedbá názor širšího pojetí, může to vést k slovním nejasným znalostem žáků. Přecenění těchto poznatků může vést k zbrzdění rozvoje abstraktního myšlení.
- **Zásada soustavnosti a přiměřenosti** – tato zásada reaguje na to, že poznatky které si žák osvojí v určitém logickém uspořádání jsou lépe chápány, zapamatovány a používány v praxi, proto je vyžadováno, aby učivo bylo uspořádáno podle didaktického systému tak, aby byl přístupný žákům určitého věku. Je důležité, aby všechny poznatky

tvořily postoupnost a logicky na sebe navazovaly. Tento systém si pedagog vytváří několik let a průběžně na něm pracuje.

4.2 Didaktika mentálně postižených

Didaktika mentálně postižených zkoumá vzdělávání a vyučování, a to převážně na úrovni lehké duševní zaostalosti. Jedná se o disciplínu, která má velice širokou metodologickou bázi. Je obohacena jednak v rovině empirické, do které patří každodenní praxe učitelů a vychovatelů speciální a základních škol, ale také na úrovni teoretické, kde výsledkem je činnost lidí pracujících metodami pedagogického výzkumu, do kterého řadíme pozorování, studie žákovských produktů, rozhovor, anamnézu, a v neposlední řadě sem patří také dotazník.

- **Percepčně motorické učení** – jedná se o senzomotorické učení, je to učení manuálním zručnostem – Kniha je zaměřená na jemnou motoriku žáka. Lze si osvojit u žáka s mentálním postižením na úrovni lehké duševní zaostalosti.
- **Verbální učení** – jedná se o nejrozšířenější druh učení, který spočívá v osvojení sekvencí reakcí, které mají verbální povahu. Jedná se nejen o slova, ale také o symboly a znaky. Síla takového spojení závisí na počtu opakování.
- **Pojmové učení** – rozvíjí hlavní učení. Nejdůležitější při tvoření pojmů je analýza a syntéza, kdy při prvních fázích utváření pojmů se setkáváme u žáka s elementární generalizací, kdy chybí analýza. Dítě vše zobecňuje na základě nepodstatných znaků. V pojmovém učení má důležitou roli abstrakce. Jde o proces, při kterém se vynechávají nepodstatné znaky a podstatné se zdůrazňují. Zde kniha bude mít k dispozici didaktický manuál, ve kterém budou tyto znaky (pojmy) zvýrazněny.¹³

¹³ VALENTA, M. a O. KREJČÍŘOVÁ. *Psychopedie: kapitoly didaktiky mentálně retardovaných*. 1. Olomouc: Netopejř Karel Petřík, 1997. ISBN 8090205798. s. 18-24.

4.3 Didaktické zásady mentálně postižených

V knize Psychopedie Valenta, Krejčířová se uvádí „naši didaktiky, začátkem i koncem budiž – hledati a nalézati způsob, podle něhož by vyučující učili méně, ti však, kdo se učí, naučili se více.... Říká Komenský ve své Velké didaktice a v pedagogice tak vytyčuje prostor, jež jeho následovníci označí pojmem didaktické zásady a zpřesní definici: Vyučovací zásady jsou obecné požadavky, které v souhlase s cíli výchovy a vzdělávání a v souhlase se zákonitostmi vyučovacího procesu určují charakter vyučování.“¹⁴

- **Zásada přiměřenosti** – rozumíme tím výběr takového obsahu učiva a didaktických metod, také organizačních forem a v neposlední řadě i struktury hodiny, které odpovídají jak věku, tak stupni postižení žáků. Je potřeba zpřístupnit jeho mentální úrovni všechny jeho složky. Pokud je špatně zvolena třeba jen jediná složka, která přesahuje jeho schopnosti a nerespektuje schopnosti žáka, veškerý vzdělávací proces vyjde na prázdno. Tím postižený ztrácí zájem o dané učivo, proto učitel musí na základě speciální pedagogické diagnostiky, čili dlouhodobého pozorování, určit pro každého žáka rámcově obsah vzdělávání. Jedná se o individuální přístup, který je u těchto žáků potřeba. Při výběru metod se vychází ze hry a soutěživosti dětí. V hodinách aplikujeme více metod, obměňujeme činnosti, využíváme postupy motivace. U dětí s lehkou mentální poruchou je vysoká unavitelnost, při výuce platí zásada relaxace a rehabilitace.
- **Zásada soustavnosti** – jedná se o zásadu, která vede učitele k způsobu vyučování žáků tak, aby si dovedli osvojit dovednosti, vědomosti a návyky v ucelené soustavě. Bez respektování této zásady by vznikal didaktický zmatek a úroveň vzdělávání žáka by měla nahodilý charakter. Také tuto zásadu u mentálně postižených je potřeba dodržovat, je však potřeba ji delší dobu cvičit. Učitel by měl umět najít vyváženou cestu, aby žáky zbytečně nezatěžoval zobecněnými postupy, ale přitom tuto zásadu dodržel.
- **Zásada trvalosti** – částečně koresponduje se zásadou soustavnosti. Jeho poznatky je možné chovat po delší dobu. Tato zásada souvisí s okruhem poznatků základního učiva, s kterými se žák v životě opakovaně setkává

¹⁴ VALENTA, M. a O. KREJČÍŘOVÁ. *Psychopedie: kapitoly didaktiky mentálně retardovaných*. s. 38.

a ve kterých by se měl umět orientovat. U žáků s mentálním postižením se tato zásada vztahuje převážně k dovednostem a návykům, které je nutné stále procvičovat.

- **Zásada uvědomělosti a aktivity žáků** – povinností učitele je vést žáky uvědomělému osvojování nových poznatků. Jedině tak je dokáží uplatnit v praxi. Počátek v uvědomění a osvojení učiva je v motivaci, která je úvodní na rozdíl od průběžné, která má své místo v průběhu procesu jako aktualizace učiva. Žák musí předem vědět úkoly a cíl vyučování a jeho použitelnost jinak ztrácí zájem o problematiku. Učitel by měl průběžně zjišťovat formou otázek, zda žák učivo chápe. Aktivitu mentálně postižených můžeme navodit jejich zaujatostí např. formou soutěže.¹⁵

¹⁵ VALENTA, M. a O. KREJČÍŘOVÁ. *Psychopedie: kapitoly didaktiky mentálně retardovaných* s. 38-42

5 Didaktické pomůcky

Didaktické prostředky představují důležitou didaktickou kategorii mající široký význam ve vztahu k cíli. Tímto významem se chápe to, co slouží k dosažení tohoto cíle. Pojem didaktické prostředky zahrnuje veškeré materiální předměty, které zajišťují, podmiňují a zefektivňují průběh vyučovacího procesu. Jde o takové předměty, které souvisí vyučovací metodou a organizační formou výuky pomáhají k dosažení výchovně vzdělávacích cílů. Didaktické prostředky, ke kterým náleží také vybavení škol a tříd, se postupně vyvíjejí s rozvojem kultury a techniky. Součástí didaktických prostředků jsou také učební pomůcky usnadňující proces učení žáků a napomáhají k lepšímu osvojování vědomostí a dovedností. Lze je rozčlenit do následujících kategorií podle Maňáka¹⁶:

- skutečné předměty (přírodniny, preparáty výrobky),
- modely (statické a dynamické),
- zobrazení,
- obrazy symbolická zobrazení,
- statická projekce (Dia projekce a ty projekce zpětná projekce),
- dynamická projekce (film televize video),
- zvukové pomůcky (hudební nástroje Šárka gramofonové desky magnetofonovém pásky),
- dotykové pomůcky (reliéfové obrazy, slepecké písmo),
- programy pro vyučovací automaty a počítače.

Každá pomůcka vzhledem ke svému charakteru plní v poznávacím procesu žáků různé funkce. Neměly by být proto zařazovány náhodně. Učitel z tohoto důvodu podle svých zkušeností a dovedností volí vhodné pomůcky pro cíle, které ve svém vyučování sleduje, dále pomůcky podle věku a psychického vývoje žáků či podle jejich dosavadních zkušeností a vědomostí nebo také podle podmínek realizace, jako například vybavení třídy a školy.

Prostřednictvím učebních pomůcek se realizuje princip názornosti. Pro současné pojetí názornosti má zásadní význam spojení aktivní činnosti, smyslového vnímání a abstraktního myšlení. Je důležité, aby učitel promyšleně využíval učební pomůcky, a tím je veden k utváření multimediálního systému. Učební pomůcky mohou plnit ve výchovně vzdělávacím

¹⁶ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. Výukové metody. Brno: Paido, 2004 s. 50-51.

procesu důležité funkce. K nim patří funkce gnozeologická (realizace jednoty konkrétního a abstraktního), funkce intelektuální (zaměřená na rozvoj vnímání, pozornosti a myšlení), funkce výchovná, dále funkce komunikativnosti a sociability.

Využití didaktických pomůcek ve speciální a praktické škole je velmi časté. Důvodem je především možnost multiplicity vnímání, to znamená zapojení co možná největšího počtu analyzátorů. Žáci mají možnost vidět je v prostoru, při jejich expozici zapojit zrak, hmat, chuť a čich, neboli vnímat celostně. Mohou s pomůckami manipulovat, což podporuje nejen proces zapamatování si, ale i myšlení a dochází u dětí k usnadnění výběru informací a odlišení důležitých jevů od méně důležitých. Stavebnicový charakter mnoha didaktických pomůcek umožňuje také rozvíjet analyticko-syntetické schopnosti žáků.¹⁷

5.1 Didaktické pomůcky pro žáky s mentálním postižením

Didaktické pomůcky pro žáky s mentálním postižením se váže na metodu zprostředkování přenosu poznatků. Pomůcky rozdělujeme na nástroje určené pro předškoláky, dále na prostředky dle školního věku, pro studenty a posluchače. Pomocné nástroje rozdělujeme dále na dvourozměrné nebo trojrozměrné. V knize se setkáváme, jak s trojrozměrnými nástroji, zastoupenými postavami bohů a dalšími předměty v odpovídající reálné podobě, tak dvojrozměrné předměty, které představuje podoba knihy samotné.

Pomůcky dále rozdělujeme na vlastivědné, dějepisné, přírodovědné atd. Knihu, kterou jsem vytvořila, je možné zařadit do všech těchto zmíněných skupin. Didaktické předměty je možné také roztrždit podle signálů, což představují předměty auditivní, vizuální, audiovizuální apod.

Didaktická pomůcka může plnit i psychologickou funkci pro uplatnění při rozvoji gnostické funkce u postižených žáků, je-li možné je motivovat a zaujmout. Výchovná funkce pomůcky se užije ve chvílích, kdy má působit pozitivně v esteticko-výchovném smyslu, ale i v rámci emoční a rozumové výchovy. Zmiňovaná didaktická kniha by měla cílit na plnění a rozvinutí této funkce za účelem být pro žáky lákavá a současně i zajímavá.

¹⁷ KAISER, Zuzana. *Život našich předků, rituály a obřady*. Ostrava: Zuzana Kaiser. Vyd.1, 2015. ISBN 978-80-260-88-20. s. 300-332.

Další funkce, která vyplývá z vlastního obsahu učiva a souvisí s motivačním fixačním, expozičním a hodnotícím využitím pomůcek, se nazývá didaktická funkce. Kniha by měla i tuto funkci rozvíjet. Poslední funkcí je ekonomická, která má šetřit čas učitele.

Didaktické pomůcky se liší od ostatních tím, že mají bezprostřední vztah k danému učivu.¹⁸ Uváděná kniha „Slované v nás“ je zaměřena na přiblížení učiva z období středověku ve Vlastivědě na I. stupni a v dějepise na II. stupni ZŠ.

Při výběru pomůcky by měl učitel vycházet z charakteru učiva a konkrétní situace ve třídě. Využití didaktické pomůcky knihy „Slované v nás“ bychom zařadili pro malou skupinku žáků a výhodou je, že s knihou je možné variabilně zacházet. Jednotlivé úkoly lze rozdělit jak pro skupinu, tak i pro jednotlivce. Kniha je v podstatě vytvořena tak, aby s ní mohli zacházet nejen žáci s lehkou mentální poruchou, ale i například žáci s ADHD.

¹⁸VALENTA, M. a O. KREJČÍŘOVÁ. *Psychopedie: kapitoly didaktiky mentálně retardovaných*. s. 60-62.

6 Historie Slovanů jako vzdělávací téma pro žáky s LMP

6.1 Historie Slovanů ve světě a na Moravě

Jádro slovanského etnika není jednotně dané. V některých publikacích je uvedeno, že původní sídla Praslovanů ležela v povodí Odry, Visly a Dněpru. Další badatelé přesouvají počátky Slovanů do oblastí na východ od řeky Bug až k Ukrajině. Centrum expanze je přitom u povodí dolního Dněpru, kde žili jazykově příbuzní Baltové. Praslovanský jazyk vznikl na území Ukrajiny v oblasti západního a severního Nadčernomoří. A. Gieysztorve¹⁹ ve své knize uvádí: „*Pozornost si v tomto ohledu zaslouží i ideová náplň označení Slovanů, je-li interpretováno na základě dnes převládajícího etymologického vysvětlení tzn. jako pocházející od výrazu slovo. Oprávněně je tento název vykládán jako označení těch, kdo hovoří srozumitelným jazykem společným celé komunitě, což nachází svůj protějšek ve slovanském označení Germánů s Němci tzn. lidé němí hovořící nesrozumitelnou řečí.*“ Kaiser²⁰ popisuje, že počátek příchodů Slovanů na území Čech se podle průzkumů datuje kolem roku 550. Jsou nejmladší skupinou indoevropských národů na území Evropy. Území, které Slované obývali, se rozkládalo na dnešním území Ruska, včetně těch států, které se od Ruska a bývalého SSSR oddělily, a rozkládalo se na území dnešního Íránu až k hranicím Číny. Na severu sahalo dokonce k Baltu, dále zasahovalo přes střední Evropu dále na Balkán až k Jaderskému moři. Podle Gieysztorova²¹ v polovině 2. tisíciletí před naším letopočtem existují balto-slovanské jednoty, přesnější název je - „Jednota prabalto-slovanská“. Jde o seskupení, z něhož vznikli Slované i Baltové, dokonce i předkové Lotyšů, Litevců, Prusů a Jotvingů. Toto seskupení náleželo v roce 2. tisíce př. n. l. mezi indoevropské skupiny. V tomto období tyto skupiny přetvářeli podobu Evropy. V náboženství byli uchovávaný v lidové kultuře a také v náboženské terminologii.

Mezi baltskými a slovanskými etniky si můžeme všimnout mnoha paralel, díky čemuž nebyly doposud nikdy tyto vzájemné kontakty od starověku přerušeny. Luděk Galuška²² se zmiňuje, že asi do poloviny 6. století byla Brněnka, povodí řeky Svratky a také území jižní

¹⁹ GIEYSZTOR, Aleksander. *Mytologie Slovanů*. Poland: Translation Program, 2020. ISBN 9788025732182. s. 59.

²⁰ KAISER, Zuzana. *Život našich předků, rituály a obřady*. s. 9-11

²¹ GIEYSZTOR, Aleksander. *Mytologie Slovanů*. s. 61-66.

²² GALUŠKA, Luděk. *Slované: doteky předků*. 1. Moravské zemské muzeum: Agentura NP, 2004. ISBN 8070282185. s. 13-15.

Moravy v moci Langobargů. Po čase určitá část Slovanů Moravu opustila a zamířila do Panonie a následně dále do Itálie.

Slované žili spolu pouze v 6. století, a to jako tolerující se sousedé. První z nich přišli do Čech z území západního Slovenska od Trenčína a Nového Mesta nad Váhom. Zde se rozdělili, kdy jedna skupina pokračovala dál na jih směrem na Moravu, a usadili se na dnešní Uherskohradištsku. V souhrnu se dá říci, že na osídlování území Slovany není jednotný názor a z tohoto důvodu je zmiňován pouze stručný výčet informací o daných obydlených oblastech.

6.2 Mýty a obřady

Za zmínku stojí, že my Moravané velmi málo víme o slovanské mytologii, zatímco s římskou nebo řeckou mytologií se seznamujeme od útlého dětství, a to jak z vyprávění od rodičů, prarodičů, tak i učitelů. Ve školách je dost často tato cizí mytologie dávana za povinnou četbu jako kulturní zdroj zidealizovaného božství a jeho projevů. Slovanská mytologie, nejen že se na školách neučí, ale pokud je někde zmíněna, tak je velice často předkládána jako snůška primitivních pověr a mystifikací. Avšak Slovanská mytologie vychází z projektu harmonicky propojeného soužití JEDNOTY, tzn. splynutí.²³

Podobně jako jiné národy, i staří Slované žili v sepětí s přírodou a využívali všech jejích darů. V rámci různých obřadů, oslav a tradic, které má látková kniha dětem přiblížit, Slované přírodu chválili, oslavovali ji a děkovali jí. Jejich velkou snahou bylo přivábit její náklonost na svou stranu. Většinu přírodních jevů a dějů nedokázali pochopit, a přičítaly je vyšším silám, díky čemuž se zrodili různí bohové. V podstatě většina slovanských tradic je založena na uctívání konkrétního živlu. Například při oslavách zimního slunovratu se páčil pařez jako symbol starého roku. Živel oheň byl ústředním bodem obětních míst, kam se házeli obětiny určené jako úcta bohům. Tato místa měla oválný tvar, v podobě kruhu umístěného pod širým nebem. Symbol ohně znázorňoval také ničitele všeho zlého, planul nejen na různých oslavách na oltářích, ale také byl prakticky využíván v domácnostech.²⁴ Slované vnímali život v jednotě tří rovin: ROD – PŘÍRODA – SVĚT BOHŮ. Toto pojetí je začleněno i do jednotlivých obřadů.

²³ GROBCOVÁ, Jaroslava. *Probouzení Moravanů: Moravská mytologie*. Ostrava: Miluše Bajgerová, 2016. ISBN 978-80-260-9911-6. s. 131-132.

²⁴ ŘEZÁČOVÁ LUKÁŠKOVÁ, Zuzana. *Bohové a bohyně v nás*. 1. Brno: Zoner software, 2016. ISBN 978-80-741-3324-4. s. 34-35.

Následně vlivem christianizace vymizela většina původních obřadů. Dochovaly se dodnes jen maškary a masky užívané v období zimního slunovratu a obřady související s přírodními cykly, z nichž mnohé měly souvislost se zemědělskou prací v návaznosti na jednotlivé roční cykly. Za významná období jsou považována období letní a zimní slunovrat a rovnodennosti.

Obřady se zaměřovaly i na osobní život. Jednalo se především o obřady iniciační a přechodové, které se vztahovaly k obdobím vývoje lidského života. Řadí se zde rituály při narození, vstupu do dospělosti, do manželství, ale také i rozloučení se se zemřelými. Tyto obřady tvořily nedílnou součást lidského života a u našich předků mají veliký význam. Zmíněné obřady se tradičně konaly na určitým způsobem významném místě na vyvýšeném prostranství či v posvátném háji.²⁵

Slované prováděli také tzv. přechodové rituály, což jsou nejdůležitější obřady v osobním životě každého jedince. Tento rituál zajišťoval jedinci přechod z jednoho světa (společenské kategorie) do jiného. Jedná se například o rituály poporodní (odstřížení pupeční šňůry) a pojmenování dítěte, čímž bylo dítě přijato do komunity. Iniciační rituály umožňovaly chlapcům a dívkám vstup mezi dospělé a dále šlo i o rituály svatby a pohřbu.²⁶

6.3 Rodina

V dnešní době není rodina úplně tak důležitá, jako byla dříve, a z tohoto důvodu je důležité se vracet ke svým kořenům. Hlavní stránka knihy se proto zaměřuje na téma rodokmenu, jako přiblížení minulosti a uvědomění si, co pro nás rodina znamenala a znamená a jak je pro nás důležitá.

U Slovanů byla rodina základem rodu. Skládala se z osob muže, ženy a dětí. Dochovaly se zmínky o tom, že dříve u Slovanů existovalo mnohoženství, nebo také i soužití jedné ženy s dvěma bratry. Jednotlivé rodiny žily v osadách a každá rodina měla svůj rodový prostor, o který s láskou pečovala. Slovanské rodové zřízení, kterému se říkalo Džava, bylo založené na poznání a přirozenosti úzkého sepětí s rodinou, rodem, přírodou, zemí a především se sebou samým. Džava stála na samovládě a síle rodů. Všichni v Džavě si byli rovni a navzájem k sobě

²⁵ KAISER, Zuzana. *Život našich předků, rituály a obřady*. s. 35-36.

²⁶ PROFANTOVÁ, Nad'a a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-011-x. s. 186.

chovali úctu. Veškeré záležitosti a problémy se řešily kolektivně na shromáždění všech osadníků.

Slované žili v kastovním systému, který rozděloval lidi podle schopností a dovedností. Jednalo se o podobu svazu osob s podobnou činností daného jedince. V tomto uskupení se všichni považovali za sobě rovné. První a nejmenší jedno procento uskupení členů bylo tvořeno kastou vedenů, což byli duchovní vůdci. Další kastou, tvořenou dvanácti procenty osob, byli vladaři a obranáři. Patřily sem osoby v pozici civilních i vojenských vůdců. Největší skupinou byla kasta pracovníků, kam se řadili nejvíce zemědělci a řemeslníci a další obyvatelé osady. Poslední kastu o velikosti dvou procent tvořili vyhnanci. Slovanský kastovní systém měl lineární podobu oproti indickému kastovnímu systému, který řadí kasty vertikálně. Lidé v džavách žili ve vzájemné úctě k sobě samému i přírodě v porozumění v klidu a míru. Slované měli vysokou kulturní úroveň o které vypovídají popsané zřízení, archeologické nálezy, ale také v neposlední řadě písmo. Z tohoto důvodu je v látkové knize věnován písmu velký prostor.²⁷

6.4 Slunovraty a Rovnodennosti

Součástí Slovanů byly velké slavnosti různého charakteru. Období konání bylo vázáno na roční rytmy, jako je zimní a letní slunovrat, či jarní a podzimní rovnodennost. Rozhodující byl pohyb slunce a jeho sledování na obloze, což se promítalo do změn v přírodě během střídajících se období. Tato skutečnost byla velice důležitá pro Slované, a v podstatě je stále pro všechny zemědělské komunity na světě.²⁸ Těmto obdobím se také říká Slovanský kolovrat, který je tvořen ze čtyř dílů, kdy každý trvá 45 dní. V těchto významných dnech předělů mezi slunovraty a rovnodennostmi docházelo ke spojení nebeské síly se zemskou mocí. Lidé v těchto dnech přicházeli na významná místa v přírodě a obraceli se zde tancem a zpěvem ke svým bohům. Rok Slovanů se tedy odehrával v rámci jednotlivých cyklů v podobě slavností a radostného očekávání.

Jarní rovnodennost – Provoda

*„PŘIŠLO JARO SE SLUNÍČKEM, ZEM OTEVÍRÁ ZLATÝM KLÍČKEM,
VŠECHNO SE RADUJE, ZPÍVÁ A TANCUJE, JARO VÍTÁ“²⁹*

²⁷ KAISER, Zuzana. *Život našich předků, rituály a obřady*. s. 16-18.

²⁸ GALUŠKA, Luděk. *Slované: doteky předků*. s. 57.

²⁹ KAISER, Zuzana. *Život našich předků, rituály a obřady*. s. 53.

Jarní rovnodennost nastává v rozmezí 20. března – 23. března. Slované příchod jara oslavovali vesele s vděčností a prokazující velkou úctu Matce Zemi, která je dárkyní života. Během těchto obřadů, kterými Slované oslavovali jaro, nesmělo chybět předávání darů složených z potravin a plodin vypěstovaných v předchozím roce. Rituál se vykonával v kruhu, uprostřed byl zobrazen symbol oslavovaného božstva, či zapálená hranice. Utvořil se kruh lidí, kteří se chytli za ruce a poděkovali za život, hojnou úrodu a vděčnost. Po obřadu následovalo veselí. Ženy tančily a zpívaly. Na určené místo oslavy každý donesl něco k pití a snědku.

Dalším svátkem, který patří do jarního období je „Svátek Maslenica“. Jedná se o tradici, která pochází z Ruska a symbolem této tradice je máslová palačinka, která svým kulatým tvarem připomíná slunce. U nás tento svátek slavíme do dnes jako pálení Morany, slaměné figuríny symbolizující „vynášení smrti“. Povídá se, že bohyně Morana takto přenechává své místo Vesně – jaru. Morana byla bohyně, která nebyla zlá ani krutá, dohlížela pouze na odpočívající přírodu. Je spojena s měsíci s krutými mrazy a měsícem březnem se ukončuje vláda zimy, aby mohlo přijít jaro. Postupem let se objevují přidané další známé symboly, jako jsou velikonoční vajíčka. Pečou se tradiční koláče a placky. Následující první den jarní rovnodennosti byl věnován Vesně, která byla bohyní lásky a Jara. Jarní rovnodennost a s ní spojenou tradici vynášení Morany můžeme shrnout podle Kaiser³⁰ jako „*tzv. vynášení Morany je tedy symbolickým obřadním loučením se se zimou, s vědomím její končící role a vítání jara. Obecně je tento zvyk nazýván „vynášení smrti“ a vítání jara. Velká slaměná Morana se za zpěvu vynášela z vesnice, většinou se zapálila, aby se spálily nepříznivé důsledky zimy a hořící se vyhazovala do plynoucí vody. Voda jako živel je zde spojována se znovuzrozením a je chápána jako předěl mezi světem živých a mrtvých. Plynoucí voda odnáší vše staré a očišťuje.*“

Na začátku jara se také otevíraly studánky. Jedná se prastarý slovanský zvyk, kdy je potřeba studánky a prameny očistit od bláta a kamení. Tato tradice se prováděla v měsících březen až květen. Tento obřad měl zajistit dostatek vláhy po celé letní období. Dívky se oblékly do bílých šatů a za zpěvu při východu slunce vyčistily dno studánky, které zpevnily kamením. Potom do vody hodily kvítek, čerstvý proutek a kolem studánky položily věnečky. Krásnou báseň o studánce složil Miroslav Bureš.³¹

³⁰ KAISER, Zuzana. *Život našich předků, rituály a obřady*. s. 56.

³¹ Tamtéž. s. 69.

*„JSEM STUDÁNKA OPUŠTĚNÁ, VODA MOJE ZAKALENÁ.
CHTĚLA BYCH BÝT PLNÁ ČISTÉ PĚNY,
BEZ BAHNA A BEZ KAMENÍ
PAK BYCH ŽÍZEŇ HASILA, V LIDECH PAK BY BYLA JENOM ZDRAVÁ SÍLA.
KÉŽ MÁME HOJNOST ČISTÉ VODY,
KÉŽ ČLOVĚK SE S ÚCTOU K VODĚ CHOVÁ.
KÉŽ MAJÍ PRAMENY LÉČIVOU MOC,
KÉŽ LIDÉ A VODNÍ BYTOSTI SPOLEČNOU ŘEČ NAJDOU.“*

Letní slunovrat – Koupadla

Jedná se období od 21. června, kdy slunce vchází do znamení raka. Tímto datem začíná také astronomické léto a tento den je také nejdelším dnem v roce. V tuto noc se hledal bájný vykvetlý kapradinový květ, který měl nálezci zajistit bohatství a splněná přání.³² Letní slunovrat se oslavoval ještě před příchodem Slovanů do Evropy. Pro Slovary je slunovrat chápán jako vyvrcholení zápasu světla a tepla nad zimou a temnotou a slunce bylo spojováno s elementem ohně. V této době mělo provádění obřadů přinášet hojnost a začátek léta. Obřady se prováděly v tradičním kruhu, kde uprostřed kruhu byl vztyčen symbol příslušného boha. V tomto období to byl bůh Svarog.

Další tradicí bylo pouštění zapáleného kola, které symbolizovalo slunce vydávající se na svou klesající pouť až do dne 21. prosince, kdy nastane jeho nejnižší bod. Zapálená kola lidé pouštěli po vodě v potoce, řece, jezeře, protože spojení ohně a vody mělo pro Slovary taktéž svůj význam. Konaná slavnost měla za úkol propojit tyto dva živly oheň a vodu. Děvčata vila věnečky s třezalky a bylin a tančila s nimi okolo ohně. Později se tato tradice v křesťanství uchovala v podobě svatojánských oslav. Bylinkářky při svatojánské noci chodily na byliny, nesměl chybět černý bez, ten byl tehdy, a i dnes je stále považován za všelék, který se používá na zvýšení imunity a při nachlazení. Mnohokrát se toto kvítí a jiné další sbírané v tomto období používalo i k milostnému čarování. Z tohoto důvodu se též o letním slunovratu říká, že to jedno z nejmagičtějších období v roce.

³² KLUGE J. ŠEVČÍKOVÁ M. *Co znamená letní a zimní slunovrat? A jak ho naši předci prožívali? Expedice do světa lidové magie.* In: Dvojka rozhlas [online]. Český rozhlas 1997-2022, 20.06.2020 [cit. 15.4.2022]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/co-znamená-letní-a-zimní-slunovrat-a-jak-ho-nasi-predci-prozivali-expedice-do-823162>

Jiným svátkem léta byly dožínky, které se uctívají do dnes. Oslavují sklizeň polních plodin a za obětinu sloužil kozel anebo kohout.

Podzimní rovnodennost – Dožínky

Podzimní rovnodennost nastává v období 23. září. Toto období je také nazýváno babím létem. Je vrcholem sklizně, časem hojnosti a na konci tohoto období začíná období klidu. Než nastane období rovnodennosti, je většina obilovin již sklizena a nastává období oslav dožínek, jehož součástí bylo i přinášení darů a obětí. Často se děkovalo bohům, a to chlebem a solí, koláčky, plackami, ale také věnci uvitými se svazku obilí, plodin a květů. Jednalo se převážně o úrodu a od každého sklizeného druhu trochu. Tímto děkovali slunci i vodě a loučili se s teplými dny. Zde za zmínku stojí uvést boha Svatovíta, který je rovněž ztvárněn v látkové knize.

Další den je tzv. den Návy, a tomuto svátku odpovídají dnešní dušičky. Je to období, kdy se vzpomíná na naše předky. Slované tuto dobu vnímali jako stírání hranice mezi světem živých a mrtvých. Strážcem tohoto světa je bůh Veles. V tuto dobu bylo zvykem prostírat i pro zemřelé, nebo se za oknem rozsvěcovala svíčka. Tento den je jedním z nejvýznamnějších původních svátků Slovanů.³³

Zimní slunovrat – Kračun

Období zimního slunovratu je ve znamení začátku nového solárního roku, kdy slunce dosáhne svého nejnižšího bodu. Slované toto období spojovali se zrozením slunce a také s bohem Svarogem, který byl považován za otce nebes. Jeho synem byl Dažbog, slovanský bůh slunce spojovaný s živlem ohněm a také s tímto bohem se můžeme setkat v látkové knize.

V tomto období se vyskytuje nejdelší noc v roce, která je považována za kouzelnou noc. Slované věřili, že v tuto dobu mohou pohlédnout do budoucnosti. Prvním rituálem tohoto dne bylo uctění boha slunce, kdy Slované na snídani pekli placky symbolizující svým tvarem slunce. Oslavy zimního slunovratu trvaly několik dní. Hlavním obřadem bylo zapálení ohně a spálení popela.

Následoval obřad, který byl pro Slované velice důležitý a byl považován za plodonosný – obřad zrna. Tento obřad měl zajistit bohatou úrodu a současně i pokračování

³³ KALENDOVÁ M. *Kolovrat aneb Slovanské slavnosti v průběhu roku* [online]. Slovanský kruh, 2015 [cit. 12.5.2022]. Dostupné z: <http://www.slovanskykruh.cz/2017/03/kolovrat-aneb-slovanske-slavnosti-v-prubehu-roku/>

lidského rodu. Při obřadu hojnosti se pekl velký kulatý koláč. Později se začaly péct mísy koláčů, který již symbolizovaly hojnost. Jedním z nejvýznamnějších symbolů Slovanů byl posvátný strom, který lidé zdobili stužkami a plody.³⁴

6.5 Bohové

Každá známá společnost uctívala svá božstva. Na rozdíl od antických bohů slovanské bohy obtížněji identifikujeme, protože chybí úplný obsah příběhů a historické prameny poskytují jen chatrné informace. Slovanští bohové vycházejí z mikrokosmického a makrokosmického duchovního světa, korespondují s přírodními cykly, které jsou vlastní naší zeměpisné poloze. Duchovní svět Slovanů byl velmi bohatý a zanechal v evropském prostředí kulturní dědictví, které obohatilo evropskou civilizaci ve středověku. Příkladem vlivu mytologie Slovanů jsou například různé vesnické zvyklosti, které se zachovaly dodnes. Uvedme například stavění májek nebo vynášení Moreny³⁵. V látkové knize jsem některé tyto zvyky zobrazil, neboť je velmi důležité neustále dětem nenásilnou formou tyto zvyky připomínat.

Bohyně Vesna – bohyně jara a jarního slunovratu a bývá zobrazována jako věčně dospívající bohyně. Přináší teplo, zeleň a kvítí a zahání zimu. Je vyobrazená jako jemná usměvavá dívka s květy ve vlasech, v bílých šatech s modrou výšivkou. Má dlouhé vlasy, které jí sahají až k pasu. Příchod této bohyně ohlašují sněženky nebo fialky, jako první jarní kvítí. V brzkém jaru bývalo zvykem, že jakmile roztál sníh tak děvčata, která byla lehce oděná a bosá, běhala přes vesnici, kde zpívala a tancovala. Věřilo se, že Vesna přináší první jarní déšť a rovněž jsou s ní spojovány první křesťanské svátky jara, v současné době Velikonoční svátky.³⁶

Bůh Svarog – jméno boha odvozené od staroindického svar – zářící obloha, která je nejvyšším aspektem slunečních sil a tento významný bůh, především u baltických Slovanů, je považován za otce bohů. Slovo Svarog znamená „sva“ je svatý a „rog“ je slunce, z tohoto důvodu se mu takto říká a je představován jako otec slunce a nebeského ohně. Svarog byl uctíván u pohanských Slovanů, Rusů, Čechů a Jihoslovanů. V České republice je tento kult

³⁴ KAISER, Zuzana. *Život našich předků, rituály a obřady*. s. 70-84.

³⁵ ŘEZÁČOVÁ LUKÁŠKOVÁ, Zuzana. *Bohové a bohyně v nás*. s. 41-43.

³⁶ Tamtéž. s. 47.

potvrzen nalezením artefaktu vyrytého symbolu kříže na hliněném kotouči, který byl nalezen u Libušína.³⁷

Bůh Svantovít – stvořitel světa, bůh úrody. Znárodnován byl se čtyřmi hlavami, které představovaly čtyři roční období a čtyři světové strany. Jeho posvátným symbolem byl bílý kůň.

Bůh Dažbog – bůh slunce a syn Svaroga oslavovaný v zimních a letních slunovratech. Jeho jméno s kořenem bog – které označuje božstvo a bohatství, mají velice důležitý význam v mytologii Slovanů. Byl oslavován převážně mezi východními a jižními Slovy. O Dažbogovi nejčastěji hovoří Ruské prameny v bájích a pověstích. Dažbog bývá někdy ztotožňován s bohem Svaroživcem, který je také považován za syna Svaroga.³⁸

6.6 Slovanská dědina

Nejtypičtějším obydlím starých Slovanů ve středověku na Moravě byly osady a vesnice, které neměly žádné opevnění. V takové vesnici žilo až 50 obyvatel. Slované se živili chovem dobytka a prací na poli, kde pěstovali pšenici, oves, ječmen, hrách a žito. Byli zruční i ve zpracování vlny, pletení košíků, ve výrobě keramiky a náradí. Své výrobky obyvatelé vyměňovali mezi sebou. Typickým obydlím Slovanů byly zemnice, které byly postaveny ze dřeva a proutí. Měly zahlobenou podlahu a její stěny tvořil proutěný výplet omazaný hlínou. Střechy byly sedlové, které držely nosné kmeny. V Zemnici byla umístěná otevřená ohniště a pece s kopulí...³⁹

6.7 Písmo bukvice

Z historických pramenů se dovídáme, že Slované jako důkazy o migraci a osídlování po sobě zanechali písemné pozůstatky. Při zkoumání znakového písma, které se datuje do období krétsko-mykénského a jeho hlubším výzkumu bylo zjištěno, že počátky znaků, neboli písma, lze hledat již v neolitu. Bylo prokázáno, že pocházejí od původních obyvatel země. Tito

³⁷ ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Mýty a báje starých Slovanů: božstva, svatyně, bájesloví, tradice*. [Olomouc]: Fontána, 2003. ISBN 80-733-6132-9. s. 64-66.

³⁸ SLOVANE.CZ, VÍTĚZSLAV. *Dažbog (obsáhleji)* [online]. Slované.cz, 17.01.2006 [cit. 02.04.2022]. Dostupné z: <http://slovane.cz/?p=52>

³⁹ Archeoskanzen Modrá – průvodce stavbami | Slované. Slované | Web věnovaný našim předkům [online]. Copyright © Slované.cz [cit. 13.06.2022]. Dostupné z: <http://slovane.cz/?p=203>

obyvatelé, kteří byli prvními zemědělci, se pravděpodobně dostali do Evropy z území Středního Orientu. Jejich původní název byl pravděpodobně „sělo-ján“ to znamená zemědělec. V ruštině a bulharštině nacházíme výraz „sěljánin“ to znamená venkovský rolník. Původní název Slovanů už v době neolitu tedy označoval ty, kteří obdělávají půdu. Později právě díky přepisováním textů došlo k pozměnění a záměně smyslu slova. Původní význam se oficiálně vytratil, k tomu přispěla snaha slovanské etnikum vymazat z dějin.

Jedinečné staroslovanské písmo bukvice, které Slované používali při obchodování, bylo obrazné písmo, které obsahovalo 49 znaků. Každá bukva – bukvice vyjadřovala obraz, podstatu i číslo. Celá slova měla přesné zacílení, neumožňovala dvojsmyslný význam. Písmo zaniklo příchodem Konstantina a Metoděje.⁴⁰

Slovanská bukvice je obrazové písmo, které oproti fonetické úrovni obsahuje také systematické obrazy, tzn. že existuje více jako jedna rovina pro odevzdání informací čtenáři. Každá bukvice představuje určité obrazy a spojení těchto obrazů ve slovech přidává specifický význam, tzn. že záměna bukvice ve slově mění celkově její smysl.⁴¹

Obrazové písmo bukvice:⁴²

A – AZŮ – bůh žijící a tvořící na zemi

B – BOGI – množství bohů

V – VIEDI – moudrost na zemi i na nebesích

G – GLAGOLI – odevzdání moudrosti

D – DOBRO – vývoj, dostatek nahromadění

JE – JESTŮ – 5 elementů života, forma života, bytí

JE – JESMŮ – svazek, určení existování

Ž – ŽIVOTŮ – život mnohostranný

DZ – DZIELO – nepoznané, velmi nad míru

⁴⁰ KAISER, Zuzana. *Život našich předků, rituály a obřady*. s. 16 -20.

⁴¹ LAUBERT, Vladimír. *Staroslovanská bukvica: Obrazové písmo Slovienov*. 1. TARTARIA, o. z., 2016. ISBN 9788097226510. s. 4-11.

⁴² Tamtéž. Příloha.

Z – ZEMĽA – zem, půda

Í – IŽE – sjednocení jednoty, rovnovážnost

I/i – IŽEI – vyrovnává vesmírné pojmy

I – INIŤ – obyčejná forma, občina

H – HERV – překrásná, neobyčejná, duševní

K – KAKO – sjednocení člověka s vesmírem

L – ĽUDIE – jednota, sjednocení, mírumilovné myšlení

M – MYSLIETE – myšlení, myšlenka, moudrost, rozmýšlet

N – NAŠ – to co bylo známé našim předkům

Ó – ONĽ – něco, oddělení posvátného od pozemského, něco samostatné

P – POKOI – nečinnost, nečinný stav

RĽ – RIECI – řeč, vyřknutí, tok

S – SLOVO – myšlenka vyslovená, proud

TE – TVIERDO – potvrzené shora, poučení

U – UKĽ – pozvání, poslání

OU – OUKĽ – smysl, ústroj

F – FIERTĽ – hrdost, šlechtnost

CH – CHIERĽ – harmonie, světová rovnováha

OTĽ – OTĽ – doteď, rozhraní, konečný výsledek

C – CIEĽ – cíl, záměr

Č – ČERVĽ – červený, krásný, hrana, hranice

Š – ŠA – tišina, pokoj, prostor objemové rozšíření, šířka

ŠT – ŠTA – hustota, různorodost, neurčený stav

Ъ/O – JERЪ – pevné, vytvoření v procesu činnosti

Y – JERY – jednota, sjednocení

Ъ/E – JER – jestvující život, bohem daný

IE – JAŤ – boží spojení

O/JU – JUŇ – pohyb mimo vzájemného spojení s hlavním proudem

A/JA – AR – obraz, jednoho druhu, struktura

IE/E – EDO – dotknutí se celku, forma poznání

OM/O – OMЪ – zářivé, tvořivé budování

JE/JA – JENЪ – on, obraz

E/EU/JU – OĎ – bohatství odevzdávané děděním

JO/JA – JOTA – poznání

O/OTA – nepřijatelné cokoliv

KSI/KSI – duch

PS/PSI – duše a všechno co má k ní vztah

F/FITA – jednota ducha sjednocení

I/V/N – IŽICA – pohyb, harmonický vztah blaho

J/IŽA – míra času

Staroslovienska Bukvica

Bukvica		B		V		G		D		JE		JE			
А	Азъ Azъ Bůh, způsok a světlo na Zemi	Б	БОГЪ И BOGI Množstvo Bohův	В	ВЪ, ИИ VIEDI Mudrosť na Zemi ať hebesech vem	Г	ГЛАГОЛЪ GLAGOLI Občinnosť nadpůb	Д	ДОБРО DOBRO Vývoj, dočasná, nabávanie	Е	ЕСТЬ JESTĚ S elementy žitia, nemá žitia, žije	Є	ЄСМЪ JESMЪ Zvlášť, určenie žitia ako zážití, ekzistencie		
Ж	ЖИВОТЪ ŽIVOTĚ Život neurochranu	С	СЪ, СО DZIELO Nepoznané, valné, nabávanie	З	ЗЕМЯ Zemľa Zem, pôda	И	ИЗЪ IZE Zaplnenie prirodou, rovnovážnosť	И	ИЗЪ IZEI Vyrovnávká, Veselenie, pokoj	І	ИИ INIĚ Obdobná forma, občinná	Ĥ	ĤЕРЪ, ĤЕРУ Převzaté, nepřiznané, duševné		
К	КАКО Kako Zaplnenie slova a všestřanný	Л	ЛЪ LADIE Jednota, zjednotenie prerodovane myšlienok	М	МЪСЛО Myslenie Mýšlienka, možnosť, rozmyšľanie	Н	НАШЪ Naš To, čo bolo našim životom	О	ОНЪ ONĚ Náša obdoba postavená od nepoznaného, vní- maného	П	ПОКОИ POKOI Nepočin,ť, rodinný stav	Р	РЪСЪ Rieci Rieč, významne, čas		
С	СЛОВО Slovo Májstevná výtvarka, prúd	Т	ТЪВЕРДО Tvrdosť Pufnosená ducha, duševná	У	УКЪ UK Pozvanie, poslanie	У	УКЪ UK Způsobnost, věstí	Ф	ФЪЕРТ Fiert Hrdosť, Máčekosť	Х	ХЪЕРЪ, CHIER Harmonia, kvalita epistola	Ц	ЦЪ OT Dobrotá, nábožná kvalita výtvarka		
Ц	ЦЪ CI Ciel, záber	Ч	ЧЪЕРВЪ Červ Červený kôžka, tráva, travná	Ш	ША ŠA Táňa, pokoj, premier, občanosť, ročníkový stav	Щ	ЩЪ ŠTA Náročnosť, občinnosť, ročníkový stav	Ъ	ЪЕРЪ, JERĚ Pevnosť, údržovanie a proces činovať	Ы	ЫЕРЪ JERY Jednota	Ь	ЬЕРЪ JERY Zjednotenie duchovního stavu		
Ѡ	ИЕ IETĚ Jaf Bude spásané	Ю	О/Ю ЮИЪ Juň Právd, meno všestřanné zábera a životného	Ѡ	A/JA APĚ Ara Oblasť jedného ducha, stavu	Є	IE/E EDO Dobrotá ať celku, forma gustavna	Ѡ	OM/O OMĚ Záverne, končíť túžobne	Ѡ	JE JENĚ On, občas	Ѡ	E, EU, JU EZĚ OD Božstvo všestřanné zábera		
Ѡ	Ю JOTA Poznanie	Ѡ	ОТА OTA Neprijatie čakosťov	Ѡ	КСИ KSI Duch	Ѡ	ПС PSI Ducha a vterbo, šľach a neg užan	Ѡ	F FITA Jednota Ducha, zjednotenie	Ѡ	V VICA Právd, harmonia, vzdu- ch, biano	Ѡ	J JERĚ Množstvo		

Obrázek č. 1- Slovanská Bukvice

Pramen: Obrázek Staroslovienska Bukvica [online]. Příznaky transformace – portál osobního rozvoje, 2010-2022 [cit. 8.6.2022]. Dostupné z: <https://www.priznakytransformace.cz/images/bukvice.jpg>

6.8 Slovanské symboly

Kolovrat - Jarga – Koloslov je prastarý název pro Svastiku. JAR je od slova JARILO to znamená slunce, GA je slabika vyjadřující cestu nebo pouť. Jarga tedy znamená Slunečnou cestu anebo také cestu slunce. Nejznámější druh svastiky se skládá z osmi I, tomuto symbolu říkáme Kolovrat. Směr rotace doleva otvírá hlubší pohled na jeho význam. Je to symbol věčného pohybu a věčného života. Ve světě Slovanů je zdrojem života právě slunce. Je to prastarý symbol, který byl hojně využíván v původních výšivkách.⁴³

⁴³ LAUBERT, Vladimír. *Staroslovanská bukvice: Obrazové písmo Slovienov*. s. 251-252.

Praktická část

7 Využití historie Slovanů v didaktické pomůcce

Využití tématu této diplomové práce je možné v několika předmětech jak na I. Stupni ZŠ ve Vlastivědě ve 4. ročníku v tematickém celku Lidé a čas, a pak také na II. stupni ZŠ v 8. a 9. ročníku v dějepise s přesahem do výtvarné výchovy a občanské výchovy.⁴⁴ Vytvořenou didaktickou pomůckou je možné žákům hravou formou přiblížit náš původ. Jedním z těchto nástrojů vhodných ke zmíněnému využití je látková kniha, dřevěné oválky s písmem a další prostředky z přírodnin, které zúročují vědomosti a dovednosti původních Slovanských obyvatel. Žákům ze speciálními vzdělávacími potřebami je možné formou látkové knihy přiblížit, jak Slované žili, čemu se věnovali, jakou měli historii a zvyky. Celá didaktická pomůcka je pojata interaktivně, je jednoduchá k pochopení i manipulaci. Součástí této pomůcky je přiložený manuál pro učitele a rodiče popisující práci s látkovou knihou. S pomůckou je možné pracovat v občanské výchově, dějepisu, dějin umění, výtvarné výchově, přírodovědě, zeměpisu na II. stupni ZŠ.

Autorka ve své diplomové práci zmiňuje, jak Slované žili a vždy se s úctou a vděčností chovali k celé přírodě, rostlinám všeho druhu, k půdě, vodě. Respektovali zákonitosti života lidského, zvířecího i rostlinného. Znali a respektovali vesmírné cykly. Slované disponovali i znalostmi v astrologii, léčitelství a mnohých dalších oborech a především žili v úctě k životu.

Jednotlivé slovanské rodiny žily v osadách a každá rodina zároveň ve svém rodovém prostoru. Pro Slovany byla rodina základem celého rodu. S rodem se spojovala příroda a svět vysokých energií, což všechno v celku tvořilo jednotu. Z tohoto důvodu rodová kultura představuje stav souladu s přírodou a světem jako takovým. Dalo by se říci, že Slované nám poskytl praktický návod, jak bychom mohli v dnešním světě a učit tomuto životu i naše děti.

Cílem praktické části diplomové práce autorky je vytvořit interaktivní knihu, která provede žáky slovanskými zvyky, jejich písmem a tím, jak žili.⁴⁵ V důsledku zjištění praktického užití knihy autorka vytvořila vlastní dotazník a oslovila vybranou skupinu

⁴⁴ *Základní škola Vsetín, Rokytnice 436*, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Metodický mat. 1.9.2021 [cit. 29.04.2022] Dostupné z: <https://www.zsrokytnice.cz/userfiles/file/o%20%C5%A1kole/%C3%BA%C5%99edn%C3%AD%20deska/%C5%A0VP%202021-2022%20final.pdf>

⁴⁵ MANÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2004 s. 50-51.

respondentů účastnících se Slovanských slavností v březnu 2022. Od respondentů byla získána empirická data, která jsou vyhodnocena a interpretována v této praktické části.

7.1 Základní použitý materiál k výrobě knihy

Textilní materiál

Hlavní dominantou knihy je materiál v podobě textilní látky. Tento materiál můžeme vnímat mnoha smysly, a to zrakem, hmatem ale tak také i sluchem. Barvy i vzory látek, knihy, působí prvotně jako podnět na zrakový vjem, což je velmi důležité. Z hlediska materiálu je hlavní spojení s přírodou, z tohoto důvodu byly voleny odstíny zelené a hnědé. Autorka použila bavlněné plátno, které se vyznačuje vlastnostmi jako je pevnost, a současně je tento materiál vhodný k práci s ním, protože neklouže při šití a je velmi odolný proti zničení.

Počátky výroby textilu nalezneme již v době Neolitu asi 5 000 let před n. l. Uvádí se, že do té doby lidé převážně používali kožešinu ulovených zvířat. V mladší době kamenné se z lovce postupně stal člověk zemědělec a tím se změnil radikálně nejen způsob života, ale také i jeho šatník. Zpracováním zemědělských surovin, jako je len a konopí, se spřádaly hrubé nitě a vyráběly se první tkaniny. Postupem času pláteníci začali vyrábět jemná plátna, která se stala dokonce i platidlem.⁴⁶

⁴⁶ SKARLANTOVÁ, Jana a Marie VECHOVÁ. *Textilní výtvarné techniky*. Plzeň: Fraus, 2005. ISBN 80-723-8319-1. s. 10-28

7.2 Postup výroby knihy

Kniha

1. **Návrh knihy** – pro návrh knihy byly použity velké papíry, fixy a anilinové barvy.

*Obrázek č. 2 – Návrh knihy
Pramen: Vlastní zpracování.*

2. **Materiál** – Připravil se všechen potřebný materiál pro výrobu knihy: látka, barvy na textil, deska pro vložení do vnitřní strany knihy pro zpevnění, nůžky, špendlíky, křída, řezací kolečko, přírodní materiál – vlna, dřevo.

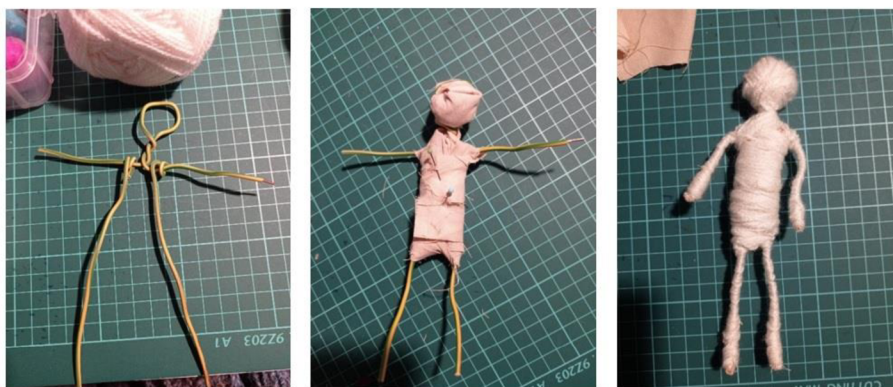
*Obrázek č. 3 – Materiál pro výrobu knihy
Pramen: Vlastní zpracování*

3. **Hlavní strana STROM ŽIVOTA** – V prvním kroku se kreslila hlavní strana a nadpis za pomoci křídly. Nakreslený obrázek se postupně vybarvil a doplnil o dřevěná kolečka, na kterých bude napsán rodokmen. V této části knihy si budou žáci osvojovat téma RODINA. Pomocí knihy si žáci mohou sestavit rodokmen ze stromu vytvořeného z látky a na kořeny, kmen i korunu si budou přidělovat dřevěné placky s napsanými pojmy – prarodiče, matka, otec, sestra, bratr

Obrázek č. 4 – Výroba hlavní stránky.
Pramen: Vlastní zpracování.

4. **Bohové** – pro výrobu postaviček byl použit materiál drát jako pohyblivou část těla a vlnu, kterou jsem omotala tělo figurky, vlasy jsem vytvořila z vlny, oblečení ze zbytků látek.

Obrázek č. 5 – Postup výroby postavičky bohů – tělo.
Pramen: Vlastní zpracování.

*Obrázek č. 6 – Postup výroba postavičky bohů – oblečení.
Pramen: Vlastní zpracování.*

*Obrázek č. 7 – Bohové.
Pramen: Vlastní zpracování.*

5. První dvoustrana – ROVNODENNOSTI A SLUNOV RATY

Tyto strany budou seznamovat s tématy rituálů – slunovraty a rovnodennostmi. Prvním krokem bylo ušít kolo, na které se všily z filcu kapsy a do nichž se schovají artefakty uvedených slavností oslavované Slovany. Dětem se tak přiblíží obyčeje, které se zachovaly dodnes.

Obrázek č. 8 – Postup výroby dvoustrany – slunovraty a rovnodennosti.
Pramen: Vlastní zpracování.

Dalším krokem bylo na filcu vytvořit z ovčí vlny charakteristické znaky rovnodenností a slunovratů.

Obrázek č. 9 – Postup plstění dílů.
Pramen: Vlastní zpracování.

Na závěr se všechny čtyři části podšily vlizelínem, aby byly kapsy pevné a držely tvar, a podšily se hnědou látkou.

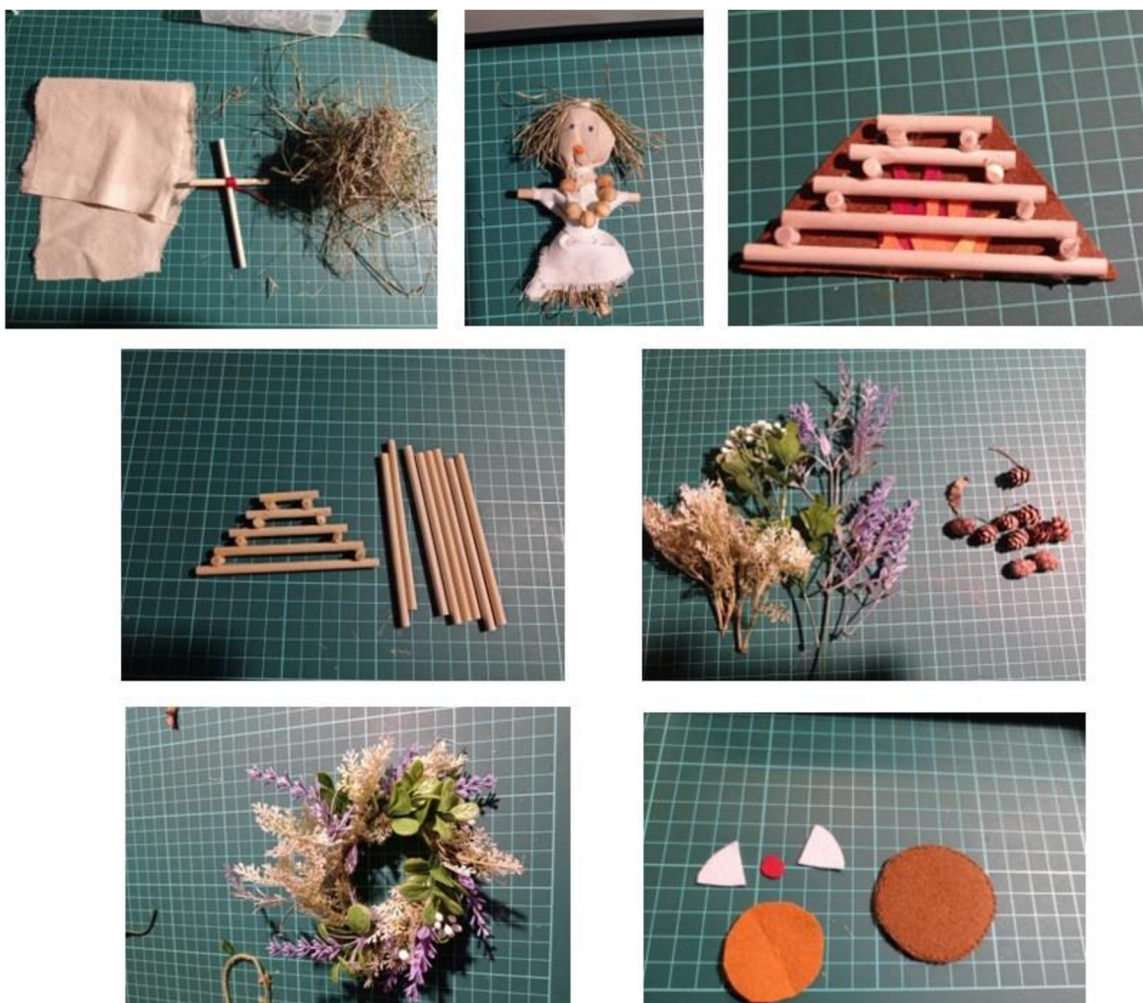

Obrázek č. 10 – Nažehlení vlizelínu a našití kapes.
Pramen: Vlastní zpracování.

Obrázek č. 11 – Našité kapsy pro artefakty.
Pramen: Vlastní zpracování.

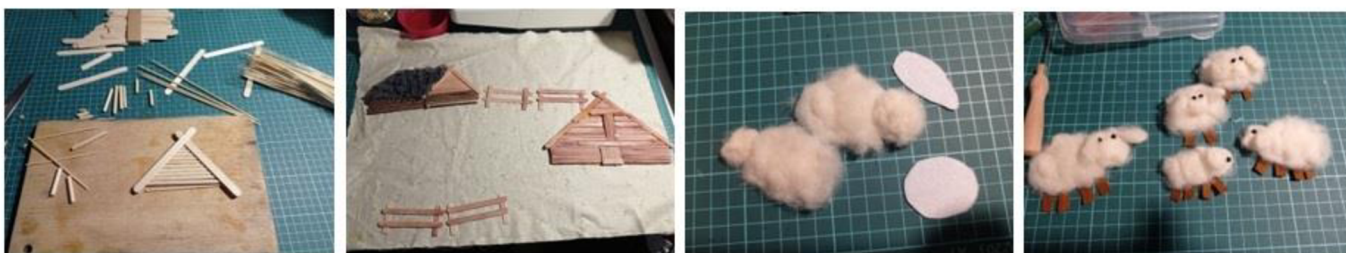
Následně se do kapes vytvořily artefakty, které k danému období patří - Morana, věneček z lučního kvítí, hořící oheň a jako poslední koláč.

Obrázek č. 12 - Výroba artefaktů do kapes.
Pramen: Vlastní zpracování.

6. Druhá dvoustrana – život v RODU – Slovanská vesnice

Podobu slovanské dědiny se vyráběla za pomoci užití přírodnin – dřeva, látky a vlny.

Obrázek č. 13 – Výroba Slovanské vesnice – domečky, ovečky.
Pramen: Vlastní zpracování.

7. Třetí dvoustrana Slovánské písmo – BUKVICE

Na dřevěná kolečka se podle předlohy napsaly tužkou symboly, které se následně vybarvily fixou. Všechny symboly se poté podleply suchým zipem, který je našitý i na stránce knihy. Celá dvoustránka se podšila vlizelínem, aby byla kniha odolnější proti zničení. Žáci si mohou symboly jednoduše odlepit a zase je znovu přilepit na své místo.

Obrázek č. 14 – Výroba slovánského písma Bukvice.
Pramen: Vlastní zpracování.

8. Osmá strana – KOLOVRAT – symbol Slovanů.

Tento symbol je vytvořen z vlny a filcu opět jsem použila vlizelín a další látku, aby se symbol co nejméně poškodil.

Obrázek č. 15 – Technika plstění – kolovrat.
Pramen: Vlastní zpracování.

7.3 Hotová kniha

strana č.1.

strana č.2

strana č.3.

strana č. 4

Obrázek č. 16 – Hotová kniha – část 1.
Pramen: Vlastní zpracování.

strana č. 5

strana č. 6

Obrázek č. 17 – Hotová kniha – část 2.
Pramen: Vlastní zpracování.

7.4 Dotazník – nástroj pro ověření didaktické pomůcky

Vzhledem k povaze diplomové práce autorka zvolila kvalitativní výzkum. Na otázku, jak reagují vybrané skupiny respondentů na didaktickou pomůcku, byl vybrané skupině předložen dotazník zaměřený na zjištění názoru, hodnocení a zájmu o vyrobenou didaktickou látkovou knihu. Pro tento výzkum byl použit vlastní zpracovaný dotazník, který se věnuje praktickému využití didaktické interaktivní knihy. Dotazník obsahuje 10 uzavřených a otevřených otázek a cílem je zjistit hodnocení a zájem respondentů o knihu Slované v nás. Získané odpovědi mají ukázat i zpětnou vazbu na případné užití knihy.

Průběh ověřování pomocí dotazníku byl věnován praktickému využití knihy, kdy si respondenti mohli knihu prolistovat a vyzkoušet si interaktivní aktivity spolu s didaktickým manuálem, který je ke knize přiložen (příloha č. 2). V rámci tohoto průzkumu nebyl předložen manuál ke knize, který je její součástí, a z tohoto důvodu byla praktičnost využití knihy osobně vysvětlována jednotlivým respondentům. Byla jim také umožněna osobní diskuse s autorkou knihy na téma Slovanství během manipulace s knihou.

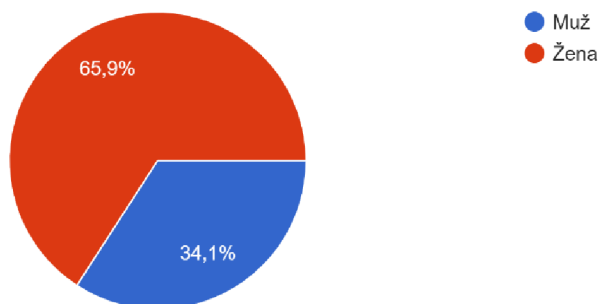
Celkem bylo osloveno 100 osob na společném setkání Slovanských slavností, konaných v březnu 2022 v oblasti Horní Bečva. Výsledky byly získány pouze od části účastníků setkání v počtu 41 osob. Osoby byly informovány o tom, že účast na vyplnění dotazníku je anonymní a v rámci dodržení GDPR a etického kodexu bylo stanoveno v úvodu dotazníku, že osoby účastnící se průzkumu svým vyplněním dotazníku souhlasí s informovaným souhlasem a se zpracováním získaných dat a informací pro účely této zpracování diplomové práce.

Níže jsou představeny výsledky po vyhodnocení dotazníků, které bylo provedeno zápisem a výpočtem v Google formulářích a následně převedeny do grafů a tabulek pro jednodušší přehled v rámci prezentování výsledků.

1. Otázka – Jste?

Předložená 1. otázka se dotazovala na pohlaví respondentů, aby se zjistilo, kolik žen a mužů se dotazování z celkového počtu zúčastnilo.

Jste
41 odpovědí

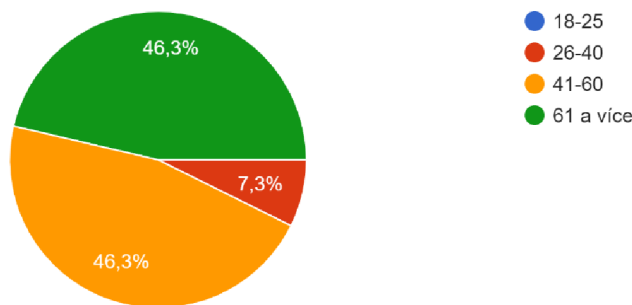
Graf č. 1 – Zjišťování pohlaví respondentů.
Zdroj: Vlastní zpracování.

Výsledky dotazování ukázaly, že se průzkumu užití didaktické pomůcky celkem zúčastnilo 41 respondentů z toho bylo 65,9 % žen a 34,1 % mužů.

2. Otázka – Váš věk je?

Druhá otázka se zaměřovala na získání informací o počtu osob ve čtyřech stanovených věkových skupinách.

Váš věk je:
41 odpovědí

Graf č. 2 – Zjišťování pohlaví respondentů.
Zdroj: Vlastní zpracování.

Na otázky v dotazníku nejvíce odpovídaly osoby ve věkové skupině 41 – 60 let a skupině 61 a více let, kdy každá z těchto dvou skupin dosáhla zastoupení 46,3 %. Nejmenší skupinu tvořila kategorie 26 – 40 let s pouhými 7,3 %.

3. Otázka – Vyplňujete tento dotazník jako?

Vedle zjišťování pohlaví a věku respondentů se třetí otázka zaměřovala na zjišťování povolání či rodinný stav dotazovaných dle určených kategorií uvedených v otázce.

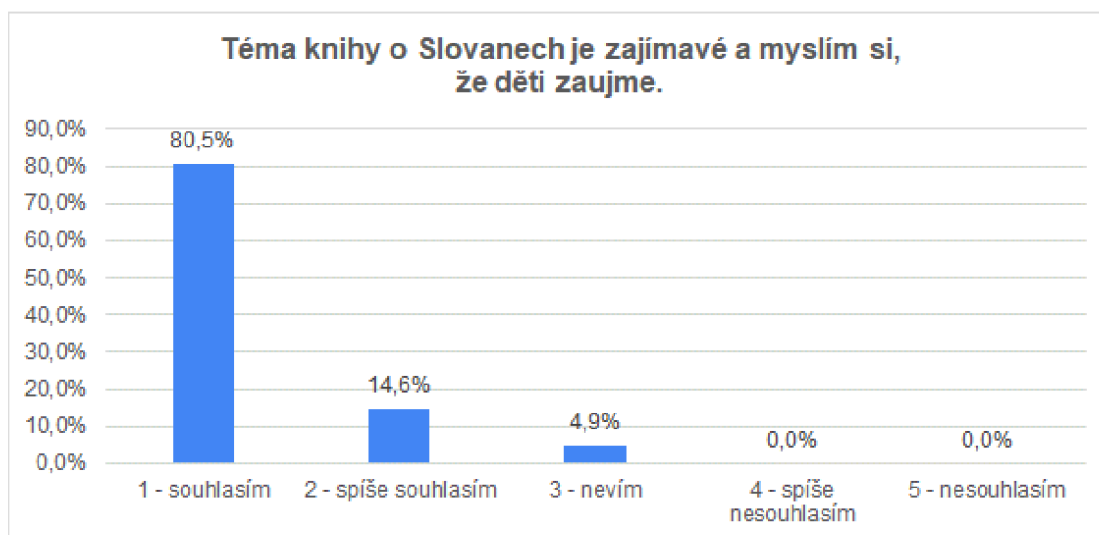

Graf č. 3 – Povolání a rodinný stav respondentů.
Zdroj: Vlastní zpracování.

Získané informace od dotazových ukázaly, že průzkumu se zúčastnilo 48,8 % osob v roli rodiče. Další osoby uvedly spíše povolání jako učitelé ZŠ v počtu 9,8 %, administrativní pracovníce, truhlář, účetní, muzikant, lektor – terapeut v zastoupení u každého 2,4 %. V roli prarodičů se průzkumu účastnilo 9,8 % babiček a 2,4 % dědové a kamarádi. Jako účastníky Slovenských slavností uvedlo 4,9 % osob.

4. otázka – Téma knihy o Slovanech je zajímavé a myslím si, že děti zaujme.

Po otázkách zaměřených na demografická data respondentů pokračovala 4. otázka již na získání odpovědí, jak dotazovaní hodnotí téma knihy o Slovanech. Své vyjádření respondenti uváděli na škále od 1 – souhlasím do 5 – nesouhlasím, po které následovala otevřená otázka zjišťující, co osoby na tématu o Slovanech zaujalo.

Graf č. 4 – Téma knihy a její zajímavost.
Zdroj: Vlastní zpracování.

Grafické vyhodnocení ukázalo, že 80,5 % dotázaných souhlasilo s výrokem, že se téma knihy o Slovanech je zajímavé a děti může zaujmout. Dalších 14,6 % respondentů spíše souhlasilo a 4,9 % vyjádřilo neutrální postoj v políčku 3 – nevím.

Čtvrtá otázka pokračovala otevřeným dotazem pro upřesnění informací ve znění: „Co Vás na tématu o Slovanech zaujalo?“ Níže je uvedena tabulka s jednotlivými odpověďmi, rozčleněných dle kategorií, na které se respondenti zaměřovali.

Historie, minulost	Vědění, kde jsou naše kořeny. Cítím a vím, že jsem součástí tohoto národa. Pravda, logika, zdravé sebevědomí, bohatá minulost, technologie. Jsem Slovanka, zajímá mě vše, co se Slovanů týče. Je třeba znát historii, a předávat moudrost a znalosti našich předků i symboliku.
--------------------	---

	<p>Je to návrat ke kořenům.</p> <p>Jejich život.</p> <p>Zaujalo mě, jak Slované bydleli.</p> <p>Spojení se zemí a pochopení zákonů vesmíru.</p> <p>Seznámení dětí s naší minulostí, našeho rodu Slovanů.</p>
Příroda	<p>Čerpání znalostí z přírody, znalosti hvězd.</p> <p>Uznávají zákon vesmíru, přírody, morálka a život.</p> <p>Všechno je důležité, navrátit se ke starým tradicím a tím ke svým kořenům.</p> <p>spojení s přírodou</p> <p>spojení s přírodou</p>
Zpracování knihy	<p>Myšlenka a praktická knížka.</p> <p>Desing</p> <p>zpracování</p> <p>zajímavé zpracování</p> <p>Způsob zpracování, nejspíš nutný slovní doprovod pro dítě.</p>
Písmo	<p>Jak Slované žili, jejich písmo</p> <p>Jejich jazyk a jak je slavili</p> <p>Slovan. symboly, bukvice</p> <p>Písmo, rovnodennost a slunovraty</p>
Bohové	Bohovia
Ostatní	<p>Všechno</p> <p>Všechno</p> <p>O informace se zajímám, moc mě to nepřekvapilo.</p> <p>Kniha zaujme jen specifickou část dětí, rodičů, kterých se tomuto věnují.</p> <p>Zanedbané, ale důležité téma.</p>

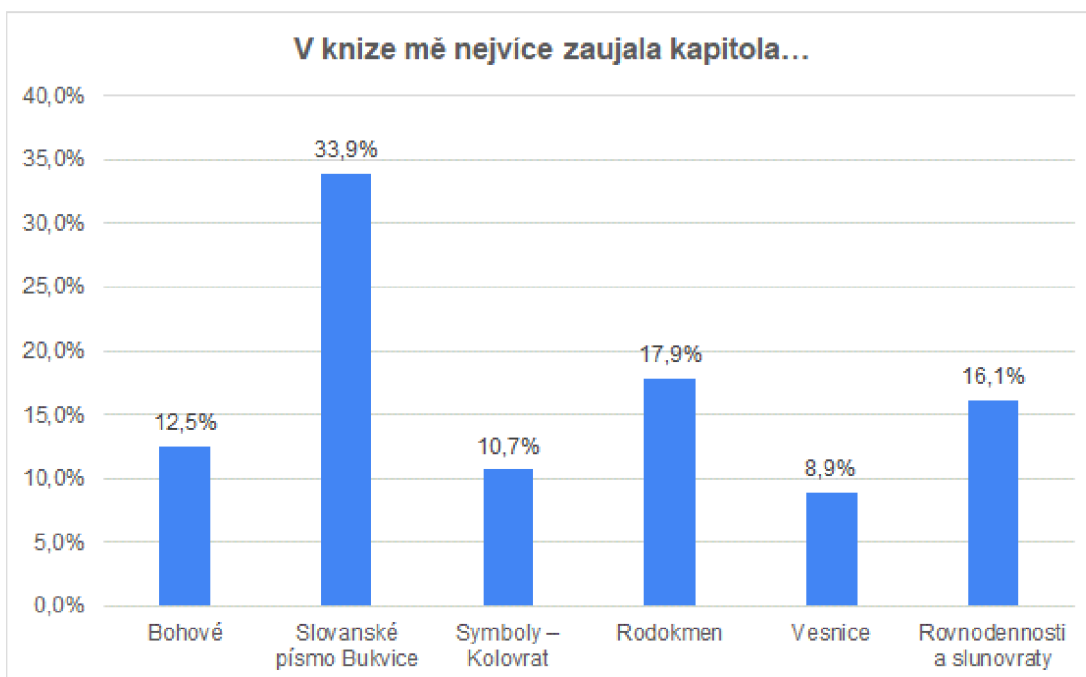
*Tabulka č. 1 – Odpovědi respondentů k tématu Slované.
Zdroj: Vlastní zpracování.*

V otevřené otázce, kde byly respondenti dotázáni, co je na tématu o Slovanech zaujalo. V deseti případech byla uváděna historie a minulost Slovanů. Pět respondentů zmínilo v otevřené otázce informace k přírodě a dalších pět respondentů zaujalo celkové zpracování

knihy, čtyři respondenty upoutalo slovanské písmo Bukvice a symboly. Pouze jedna osoba zmínila téma zaměřené na bohy a zbylý počet dotazovaných se k tématu vyjádřil v obecném kontextu.

5. Otázka – V knize mě nejvíce zaujala kapitola...

V této otázce byly stanoveny pro výběr možnosti nejvíce zajímavě zpracované kapitoly knihy. Získané odpovědi měly ukázat, která kapitola respondenty zaujala ať už svým tématem či zpracováním.

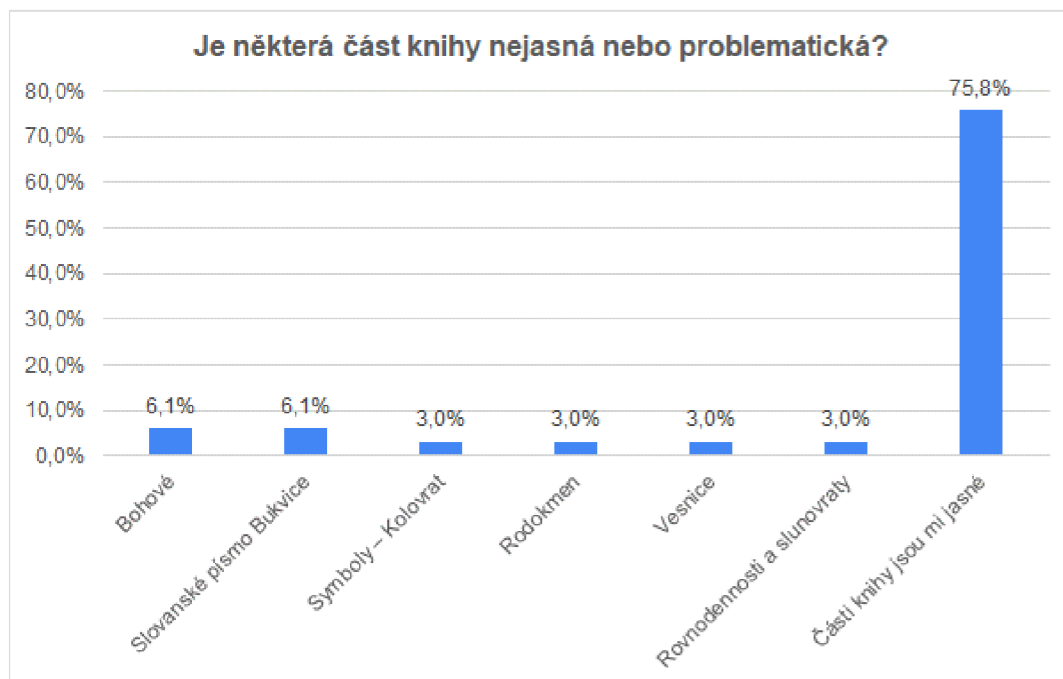

Graf č. 5 – Největší zájem o vybranou kapitolu knihy.
Zdroj: Vlastní zpracování.

Vyhodnocení grafu ukázalo, že nejvíce zajímavou kapitolou knihy je Slovanské písmo Bukvice, což uvedlo 33,9 % dotazovaných. Druhou zajímavou kapitolou v pořadí byla hlavní strana s rodokmenem, která se líbila 17,9 % osobám. Další v pořadí byla z 16,1 % uvedena kapitola o rovnodennostech a slunovratech a s 10,7 % kapitola Kolovrat. Menší hodnocení 12,5 % od dotazovaných dostaly kapitoly knihy Bohové a na posledním místě z 8,9 % byly ohodnoceny Vesnice.

6. Otázka – Je některá část knihy nejasná nebo problematická?

Cílem otázky č. 6 bylo získat informace, zda je některá z kapitol knihy pro dotazované nejasná či problematická. Otázka nabízela výpis jednotlivých kapitol pro výběr.

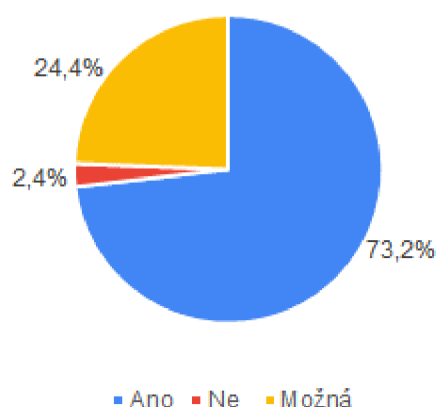
Graf č. 6 – Problematičnost knihy.
Zdroj: Vlastní zpracování.

Na otázku nejasnosti či problematičnosti kapitol knihy odpovědělo 75,8 % respondentů pozitivně, že jsou jim části knihy jasné. Skupina osob zastoupená 6,1 % uvedla, že jim zcela není jasná kapitola zaměřené Bohové a kapitola která se zabývá Slovanským písmem Bukvice.

7. Otázka – Pokud by byla kniha dostupná, využili byste ji (ve škole, ve speciální třídě, popřípadě jinde)...

V případě, že by kniha našla své větší uplatnění, byl podán dotaz na využití ve škole, speciální třídě či jinde. Otázka zjišťovala názor respondentů, zda by o využití látkové knihy v praxi stáli.

**Pokud by byla kniha dostupná, využili byste ji
(ve škole, ve speciální třídě, popřípadě jinde)...**

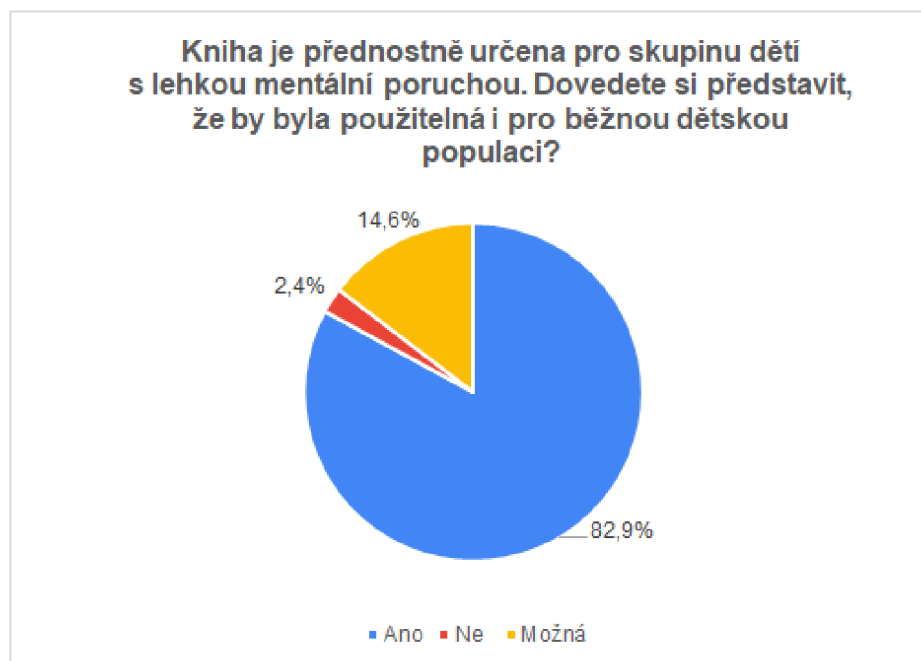

*Graf č. 7 – Dostupnost knihy pro ostatní žáky.
Zdroj: Vlastní zpracování.*

Získané odpovědi na uzavřenou otázku ukázaly, že většina, tedy 73,2 % osob, by využila látkovou knihu v případě dostupnosti, 24,4 % respondentů si není jisto, zda by knihu využili. Pouze jeden respondent odpověděl, že by knihu nevyužil. Oblast využití u dotazovaných není možné v této otázce blíže zjistit, protože nebyla stanovena otevřená otázka pro upřesnění oblasti. Použitelnosti knihy.

8. otázka – Kniha je přednostně určena pro skupinu dětí s lehkou mentální poruchou. Dovedete si představit, že by byla použitelná i pro běžnou dětskou populaci?

Další zjišťování mělo za cíl zjistit, zda si dovedou dotazované osoby představit použití látkové knihy i pro děti z běžné dětské populace, tedy bez stanovené diagnózy lehká mentální retardace. Následně otázka obsahuje otevřený dotaz, zda si respondenti dokáží představit, že by byla kniha použitelná i pro běžnou dětskou populaci. Odpovědi byly opět rozděleny do kategorií podle skupiny pojmů uvedených v tabulce v prvním sloupci.

*Graf č. 8 – Použitelnost knihy pro běžnou dětskou populaci.
Zdroj: Vlastní zpracování.*

Položená průzkumná otázka se zabývala informacemi o představě možného využití knihy i v běžné dětské populaci. Převážná většina respondentů, a to v 82,9 % případech, odpověděla kladně. Získaných 14,6 % odpovědí uvádělo, že možná by se dala tato kniha použít i u jiných dětí. Jedna osoba uvedla svůj nesouhlas s tímto výrokem.

K této otázce byla i možnost otevřené odpovědi pro získání více upřesňujících informací k použitelnosti knihy: **Svůj názor, prosím, zdůvodněte.**

Vzdělávání dětí	<p>Dala by se použít u dětí v MŠ</p> <p>Je třeba děti vzdělávat</p> <p>Je to dnes pro většinu dětí věc neznámá.</p> <p>Je třeba je zařadit do běžné výuky všech dětí, aby měly ponětí, kdo jsou a kam patří!</p> <p>Je nutné! Aby věděly všechny děti!</p> <p>Názorná, dítě si bude chtít ocytat od. 4. tř</p>
Srozumitelnost knihy	<p>srozumitelnost, obecné seznámení se Slovanstvím.</p> <p>Slova – výklad lze doplnit něčím hmotným vytvoří se obrazový vjem.</p>

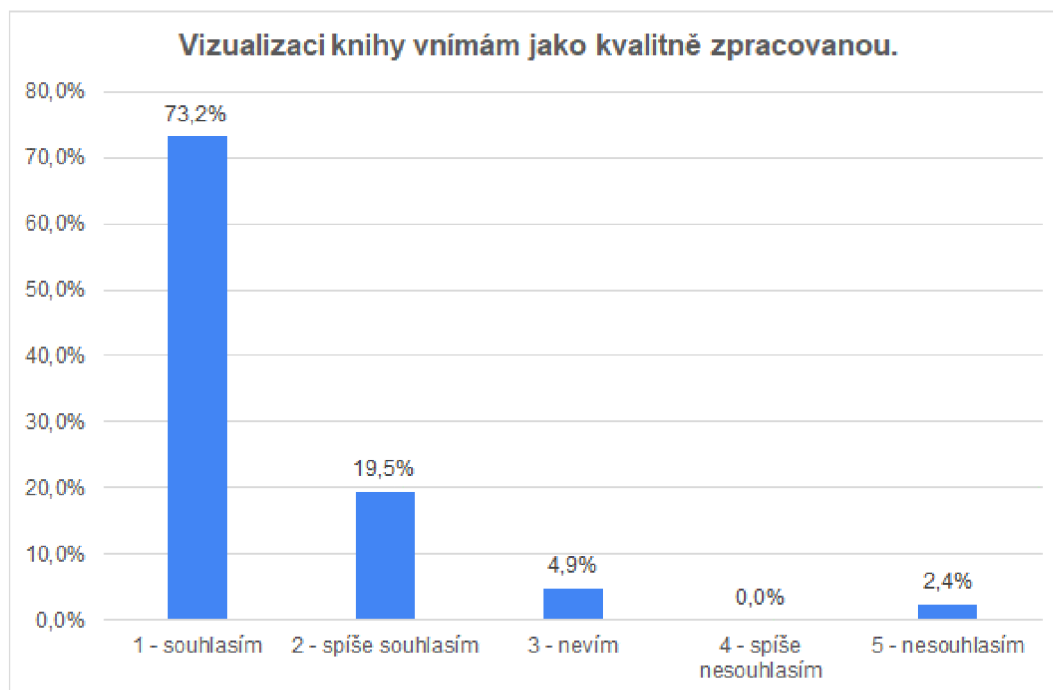
	<p>srozumitelné</p> <p>Obrazné znázornění v knize, přírodní materiály</p> <p>Protože je naučná a zajímavá.</p> <p>přehledná, jednoduchá, dává logiku a smysl</p> <p>Velice mě zaujala – nápadité</p> <p>nutný výklad</p>
Skupina dětí	Je dobré nedělat rozdíly.
Nepravda v knize	Je zde mnoho křivd (nepravd). Po sobotní přednášce Andreje (<i>pozn. autorky – přednáška na Slavnostech Slovani</i>) snad to chápete i Vy. Můžete tvrdit, že to nelze přepracovat to je další křivda – nepravda!

*Tabulka č. 2 – Otevřené odpovědi k otázce Svůj názor, prosím, zdůvodněte.
Zdroj: Vlastní zpracování.*

K otevřené otázce ohledně použití knihy v běžné dětské populaci se vyjádřilo sedm respondentů kladně a dalších sedm respondentů uvedlo, že je kniha pro ně srozumitelná a jeden napsal, že je zapotřebí výklad ke knize. Při prováděném průzkumu byl odevzdán vyplněný dotazník jednou osobou, která podala negativní vyjádření k celé knize. Tento respondent ji ohodnotil, že obsah knihy je založen na nepravdách, což současně nijak více nedoložil.

9. Otázka – Vizualizaci knihy vnímám jako kvalitně zpracovanou.

Cílem této otázky bylo zjistit pohled respondentů na kvalitu ručního zpracování celé vizualizace látkové knihy. Kvalitu osoby hodnotily výběrem odpovědi na škále od 1 – souhlasím do 5 – nesouhlasím. Bližší specifikace informací o kvalitě nebyla požadována.

*Graf č. 9 – Kvalita zpracování vizualizace knihy.
Zdroj: Vlastní zpracování.*

S kvalitou zpracování a vizualizací knihy souhlasila celých 73,2 % dotazovaných, ve 19 % případů uvedli, že se jedná o spíše zdařilé provedení knihy. Pouze 2,4 % respondentů vyhodnotily svým nesouhlasem, že nevnímají vizualizaci knihy jako kvalitně zpracovanou.

K této otázce byla i možnost otevřené odpovědi pro získání více upřesňujících informací. Na tuto otevřenou otázku respondenti odpovídali dle svého pohledu na jejich zkušenost s knihou před vyplněním dotazníku. Výsledky odpovědí jsou uvedeny v tabulce.

Zpracování, nápad	<ul style="list-style-type: none"> propracování Nápad, zpracování zpracování nápad s kapsičkami ruční zpracování, interaktivní nápad skvělý nápad celkové provedení
-------------------	---

	<p>Barevné provedení, přírodní materiál – rozšířit</p> <p>Nápad</p> <p>Provedenie, názornosť</p> <p>Nápad</p> <p>Vůbec ten nápad v dnešní době. Že je ručně zpracovaná</p>
Vybraný materiál	<p>přírodní materiály</p> <p>názornost, materiál</p> <p>Vybrané materiály</p> <p>přírodní materiály, skládačky – kapsičky</p> <p>zpracování materiál</p> <p>Barevné provedení, přírodní materiál – rozšířit</p> <p>Vše je z přírodních materiálů.</p> <p>Že je z přírodních materiálů.</p> <p>Použití přírodních materiálů</p> <p>velice nápadité (přírodní materiály)</p>
Interaktivní	<p>Že je interaktivní</p> <p>interaktivita</p> <p>komplexnost</p>
Kapitoly	<p>kolovrat</p> <p>Bukvice, výtvarné srozumitelné a</p> <p>Páčilo sa mi farebnosť a praktičnosť</p> <p>ovečky</p> <p>bohové</p>
Vzdělání	Nová cesta vzdělání

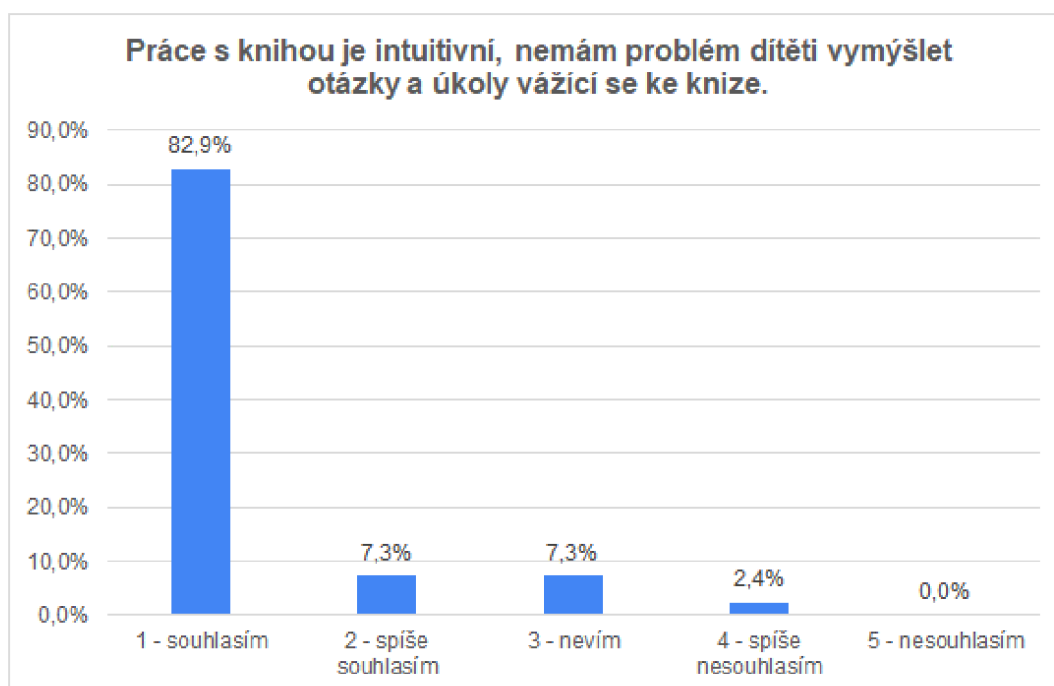
*Tabulka č. 3 - Co se mi nejvíce na knize líbilo.
Zdroj: Vlastní zpracování.*

Odpovědi na 10. otázku respondenti uvedli kladné hodnocení knihy jako dobrého nápadu použitého tématu v 15 případech. Následně osoby hodnotily kladně svými slovy,

že je zaujalo barevné provedení, názornost, provedení z přírodních materiálů, celkové provedení knihy, její komplexnost, že se jí líbí interaktivnost knihy a způsob zpracování knihy.

10. otázka – Práce s knihou je intuitivní, nemám problém dítěti vymýšlet otázky a úkoly vážící se ke knize.

Poslední otázka byla rozdělena na dvě části. První část na stanovené škále zjišťovala souhlas až nesouhlas s výrokem, ve druhé části byla opět položena otevřená otázka, jestli je práce s knihou intuitivní a nemá s ní respondent problém dítěti vymýšlet otázky a úkoly vážící se ke knize „Místo na Vaše další komentáře, poznámky“. Odpovědi z této druhé části otázky byly zpracovány do tabulky pro lepší přehlednost. Jednotlivé odpovědi byly rozděleny do kategorií podle druhu pojmu, ke kterému se vztahovaly.

*Graf č. 10 - Práce s knihou.
Zdroj: Vlastní zpracování.*

Informace z výsledků poslední otázky ukázaly, jak se respondentům pracovalo s knihou, a zda je kniha dostatečně intuitivní a zda není pro ně komplikované vymýšlet dětem otázky vážící se ke látkové knize a jejímu tématu. V 82 % případech bylo sděleno, že pro respondenty se zdá být práce s knihou intuitivní a tudíž s ní nemají sebemenší problém. Pouze v 7,2 %, tedy u tří respondentů byl uveden, že spíše souhlasí s odpovědí a 7,2 % si není jisto. Jedna osoba, tj. 2,4 %, vyjádřila svůj nesouhlas položenou otázkou.

K celému dotazníku byla poslední otázka otevřená pro vyjádření k celé knize: **Místo na Vaše další komentáře, poznámky:**

<p>Výběr tématu, nápaditost</p>	<p>Pochvala za výběr tématu dipl. práce, chvályhodné!!!</p> <p>Víc takových pomůcek do škol.</p> <p>Víc takových pomůcek!</p> <p>Krásné provedení a moudré podání, tj. vysvětlení.</p> <p>Jen tak dál, držím palce!</p> <p>nadšení pro zpracování</p> <p>Je to skvělý nápad děkuji.</p> <p>Přeji Vám, aby to nebyl jen první krok, který dětem ukazuje naši historii.</p> <p>Zajímavý nápad přiblížení dětem.</p> <p>Moc hezké</p> <p>Kniha je pěkně zpracovaná, leč pro úzkou skupinu dětí nebo lidí, kteří se zabývají touto problematikou nebo k informacím mají přístup. Pro širokou veřejnost není toto téma moc zajímavé, protože neví, o co jde a nevedou k tomu ani své děti. Pro děti, které se problematice věnují, je to určitě krásná pomůcka. Zpracování knihy jako takové je moc pěkné. Eva</p> <p>parádní práce</p>
<p>Téma knihy</p>	<p>Je to vzácné téma při vzdělání našich dětí.</p> <p>Je záslužné a potřebné uchopit naše vzdělávání jiným způsobem. Přeji Vám radostné tvoření a spoustu inspirace.</p> <p>Lze z ní odvodit mnohé.</p> <p>Čím více se o Slovanech dozvídám, tím více mě to zajímá. Myslím, že téma Slované je velmi důležité.</p>
<p>Ostatní</p>	<p>Doporučuji přečíst knihy o Anastasii od Vladimíra Megre (vid. zvonící cedry Ruska)</p>

Nepravda	Srdečně doporučuji předělat to, o čem víte, že je v rozporu se Slovanskými dějinami. Děj – jiný je to semínko, které zaséváte dál. Moudřejší je předávat pravdu než polopravdu, kterou představujete, že se to už ne – dá změnit. Věřím ve vaši zodpovědnost vůči i dalším generacím dětí, které jsou ve vašich dlaních. S úctou k vašemu světlému záměru a práci. Stále se učíme a jsme lepšími. RŠ
-----------------	---

*Tabulka č. 4 – Otevřená otázka: Místo na Vaše další komentáře, poznámky:
Zdroj: Vlastní zpracování.*

Větší část dotazovaných, tedy 12 osob hodnotí kladně předložený výběr tématu didaktické knihy a v souhrnu ho považují za povedený, skvělý, zajímavý, nápaditý. Další osoby uvedli, že téma o Slovanech je pro ně vhodné pro další vzdělávání dětí, neboť z tématu se dá vyvodit mnohé a získat i více informací. Poslední respondent se vyjádřil ke knize jako nepravdě o učených dějinách, jeho tvrzení se však nedá dále odborně doložit.

7.5 Shrnutí

Diplomová práce se zaměřuje na vytvoření didaktické pomůcky pro žáky s lehkou mentální poruchou, jejímž účel je seznámit a prohloubit u této skupiny dětí povědomí o historii Slovanů a současně být pomůckou pro zlepšování jemné a hrubé motoriky. Jednotlivé kapitoly knihy navádí žáky k snadné manipulaci s předměty umístěnými v knize, čímž dochází k zvyšování znalostí a dovedností při vzdělávání.

V rámci praktické části této práce je předložen postup na výrobu didaktické knihy. Pro výrobu byly využity především přírodní materiály, které mají dětem přiblížit znalosti o přírodninách a možnost osahat si je. Kniha obsahuje pět kapitol, které historicky mapují známé činnosti se života Slovanů, některé se dochovaly dodnes. Patří sem rodokmen, kde žáci prohlubují znalosti o liniích rodiny. V kapitole bohové se žáci mohou seznámit se jmény bohů, kteří byli pro Slovanů důležitémi, a které uctívali. Slunovraty a rovnodennosti jsou svátky, které se oslavují dodnes, a proto v knize zaujímají důležitou roli z hlediska významnosti do dnešní doby pro současnou populaci. Pro přiblížení funkce rodiny a společnosti slouží kapitola Slovanská dědina, kde se žáci mohou dovědět o tom, jak Slované spolu žili, jaké vytvářeli rodinné svazky a osady. Vedle mluvené komunikace Slované používali písmo Bukvice, o němž se již vyučovaná historie ve školách nezmiňuje. Bukvice obsahuje 48 znaků, které nemají význam jen v podobě písma, ale také každý symbol písma souvisí s pojmem věci či události. Uzavírací kapitolou knihy je kolovrat symbolizující slunce a seznamující žáky se zrodem života, jeho koloběhem, který uzavírá smrt.

Hlavním cílem průzkumu této práce bylo také zjistit, jaký má vybraná skupina osob pohled a názor na knihu, se kterou se mohly osobně seznámit a informace o ní uvedly v odpovědích na dotazované otázky podle předloženého dotazníku. Demografická data ukázala, že na odpovědích dotazníků se zúčastnily dvě třetiny žen a jedna třetina mužů, nejvíce ve věkové skupině od 41 a výše. Zastoupení střední a starší generace se projevilo i ve třetí otázce, kde víc jak 48,8 % respondentů uvádělo roli rodiče. Následující výsledky odpovědí dotazníků ukázaly, že respondenti ne vždy zcela pochopili kapitolu zaměřenou na bohy a nejčastěji ji zmiňovali jako nejasnou část knihy. Na bližší informace na nejasnosti knihy se dotazník nezaměřoval. Dotazovaná skupina osob však téma knihy vyhodnotila jako zdařilé, na čemž se shodlo více jak 75,8 % dotazovaných a uváděla nejčastěji pro ně zajímavé kapitoly s tématy zaměřenými na historii, přírodu a písmo Bukvice. V otázce, co zjišťující, zda je kniha vhodná ke snadnému pochopení se 73,2 % respondentů vyjádřilo kladně a uvedli,

že vnímají obsah knihy dobře zpracovaný a knihu by využili k dalšímu seznamování dětí s historií Slovanů, což také potvrdil počet 73,2, % odpovědí, které uváděly, že je možné si představit, že by se kniha dala využít také pro běžnou populaci dětí. Odpovědi na otevřenou otázku potvrdili kladný vztah respondentů ke zpracování látkové knihy a srozumitelnost zvoleného tématu. Kvalitu odsouhlasilo 73,2 % osob a v 82,9 % případů bylo uvedeno, že je možné s knihou pracovat na intuitivní úrovni. Celkové zhodnocení knihy respondenti vyjádřili na základě své zkušenosti při manipulaci s knihou před vyplnění dotazníku a většina poukázala na skvělou nápaditost a zdařilé provedení tématu a celého zpracování knihy. Průzkum tedy potvrdil kladné hodnocení látkové knihy vhodné jako didaktické pomůcky pro užití při výuce a současně i jako případného vzdělávacího nástroje v rámci seznamování dětí s historií Slovanů ve vyučovací hodině.

Závěr

Diplomová práce vychází z předpokladu, že podvědomí o životě Slovanů se postupně ztrácí a zaslouží si, aby se téma slovanství vrátilo zpátky do vzdělávání dětí o naší historii. Knihou, jako didaktickou pomůckou, se snaží autorka přiblížit historii Slovanů dětem s lehkou mentální poruchou, aby se více o této části historie našeho národa více naučily a poznaly jejich zvyky, písmo a symboly, z nichž některé se dochovaly dodnes. Textilní kniha „*Slované v nás*“ má interaktivní formou objasnit žákům odkud pocházíme, jak Slované žili a čemu se věnovali.

Cílem diplomové práce bylo zpracovat, vytvořit a ověřit didaktickou pomůcku zaměřenou na tematiku Slovanů, která by mohla rozvíjet schopnosti žáků s lehkou mentální poruchou.

V teoretické části autorka popisuje psychologický vývoj dítěte, a na co se při výrobě pomůcky zaměřila. Podstatným záměrem bylo, aby se vytvořená pomůcka stala dobrým pomocným nástrojem ve vyučování u žáků s lehkou mentální retardací a pomohla jim také lépe pracovat s jejich jemnou a hrubou motoriku. Také autorka ve své práci popisuje, co nejčastěji žáky s lehkou mentální poruchou trápí, a jak bychom měli při práci s knihou u těchto žáků postupovat. V jednotlivých kapitolách jsou popsány vyučovací metody, které je možné při práci s knihou použít.

Praktická část se zaměřovala na návrh a výrobu didaktické pomůcky, která má podobu látkové knihy, aby mohla lépe pomáhat žáků osvojovat si nové znalosti, dovednosti pod vedením učitele či rodiče. Průzkum na základě vlastního dotazníku zaměřeného na hodnocení vyrobené látkové knihy, který byl předložen vybrané skupině respondentů, ukázal, že vybraná část populace vnímá didaktickou látkovou knihu za zdařilou pro další manipulaci ve vztahu ke vzdělávání ve škole. Kladně bylo vyhodnoceno zpracování knihy, její téma o Slovanech, jednotlivé kapitoly a také materiál, ze kterého je kniha vyrobena.

Respondenti uvedli, že by si dokázali představit, že kniha by mohla být využita i u běžné populace dětí ve školách, a to i z důvodu, že vyrobená kniha je z jemného hmatatelného materiálu látky, kterou si mohou žáci osahat a současně s ní i pracovat. Učitel má v tomto případě příležitost za pomoci didaktického manuálu v rámci výuky zadávat žákům úkoly či jim pokládat otázky vedoucí k snadnějšímu přiblížení tématu a zapamatování učiva. Využití knihy je také vhodné pro práci v menších skupinách. Kniha může být přínosná především pro děti s lehkou mentální poruchou, a to v předmětech jako je vlastivěda, přírodověda, zeměpis,

občanská výchova, výtvarná výchova. Umožňuje rozvíjet u těchto dětí jemnou a hrubou motoriku, pozornost žáka na předložené učivo a zvyšovat jeho schopnost se lépe soustředit. Látková kniha Slované v nás je vhodná pro práci učitele se žákem během vyučování, tak i pro rodiče při učení se s jeho dítětem.

V současné době se poukazuje, že naše staré tradice Slovanů postupně ztrácejí svůj význam a hodnotu pro dnešní moderní dobu. Avšak existuje stále určitá část populace lidí, kteří se snaží neustále slovanské tradice lidem připomínat a navracet je do našich životů. Velkou snahou by mělo být předávat informace dětem nejen ve školách, ale také v rodině a hledat cestu k návratu k našim kořenům, alespoň dle dostupných informací, které jsou nám k dispozici, tím bychom dosáhli zachování tradic a znalostí o naší kultuře a historii.

Seznam obrázků

Obrázek č. 1- Slovanská Bukvice.....	37
Obrázek č. 2 – Návrh knihy.....	40
Obrázek č. 3 – Materiál pro výrobu knihy.....	40
Obrázek č. 4 – Výroba hlavní stránky.	41
Obrázek č. 5 – Postup výroby postavičky bohů – tělo.	41
Obrázek č. 6 – Postup výroba postavičky bohů – oblečení.	42
Obrázek č. 7 – Bohové.	42
Obrázek č. 8 – Postup výroby dvoustrany – slunovraty a rovnodennosti.	43
Obrázek č. 9 – Postup plstění dílů.	43
Obrázek č. 10 – Nažehlení vlizelínu a našití kapes.	44
Obrázek č. 11 – Našité kapsy pro artefakty.	44
Obrázek č. 12 - Výroba artefaktů do kapes.	45
Obrázek č. 13 – Výroba Slovanské vesnice – domečky, ovečky.	45
Obrázek č. 14 – Výroba slovanského písma Bukvice.	46
Obrázek č. 15 – Technika plstění – kolovrat.	46
Obrázek č. 16 – Hotová kniha – část 1.	47
Obrázek č. 17 – Hotová kniha – část 2.	47
Obrázek č. 1- Slovanská Bukvice.....	88

Seznam grafů

Graf č. 1 – Zjišťování pohlaví respondentů.....	49
Graf č. 2 – Zjišťování pohlaví respondentů.....	49
Graf č. 3 – Povolání a rodinný stav respondentů.....	50
Graf č. 4 – Téma knihy a její zajímavost.....	51
Graf č. 5 – Největší zájem o vybranou kapitolu knihy.....	53
Graf č. 6 – Problematičnost knihy.....	54
Graf č. 7 – Dostupnost knihy pro ostatní žáky.....	55
Graf č. 8 – Použitelnost knihy pro běžnou dětskou populaci.....	56
Graf č. 9 – Kvalita zpracování vizualizace knihy.....	58
Graf č. 10 - Práce s knihou.....	60

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Odpovědi respondentů k tématu Slované.	52
Tabulka č. 2 – Otevřené odpovědi k otázce Svůj názor, prosím, zdůvodněte.....	57
Tabulka č. 3 - Co se mi nejvíce na knize líbilo.	59
Tabulka č. 4 – Otevřená otázka: Místo na Vaše další komentáře, poznámky:.....	62

Použitá literatura

1. VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál. ISBN 8071783080.
2. VALENTA, Milan, 2009. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Parta. ISBN 9788073201371.
3. VALENTA, Milan a Olga KREJČÍŘOVÁ, 1997. *Psychopedie: kapitoly z didaktiky mentálně retardovaných*. Olomouc: Netopejr. ISBN 8090205798.
4. MATĚJČEK, Zdeněk, 2015. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 7. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0853-2.
5. SKALKOVÁ, Jarmila, 2007. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1821-7.
6. ŠKODA, Jiří a Pavel DOULÍK, 2011. *Psychodidaktika: metody efektivního a smysluplného učení a vyučování*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3341-8.
7. SLOWÍK, Josef, 2007. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1733-3.
8. SCHOPLER, Eric, Robert Jay REICHLER a Margaret LANSING, 2011. *Strategie a metody výuky dětí s autismem a dalšími vývojovými poruchami: příručka pro učitele i rodiče*. Vyd. 2. Přeložil Miroslava JELÍNKOVÁ, přeložil Věra POKORNÁ. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-898-2.
9. GIEYSZTOR, Aleksander, 2020. *Mytologie Slovanů*. Přeložil Hana KOMÁRKOVÁ. Praha: Argo. Historické myšlení. ISBN 9788025732182.s.59.
10. KAISER, Zuzana. *Život našich předků, rituály a obřady*. Ostrava: Zuzana Kaiser. Vyd.1, 2015. ISBN 978-80-260-88-20.
11. ŘEZÁČOVÁ LUKÁŠKOVÁ, Zuzana, 2016. *Bohové a bohyně v nás: práce se slovanskými bohy a bohyněmi pro lepší život*. Brno: Zoner Press. ISBN 9788074133244.
12. PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT, 2000. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Praha: Libri. ISBN 80-7277-011-x.
13. GALUŠKA, Luděk, 2004. *Slované: doteky předků : o životě na Moravě 6.-10. století*. Brno: Moravské zemské muzeum. ISBN 80-7028-218-5.

14. GROBCOVÁ, Jaroslava, 2016. *Probouzení Moravanů: Moravská mytologie*. Ostrava: Miluše Bajgerová. ISBN 978-80-260-9911-6.
15. ŠINDLÁŘOVÁ, Irena, 2003. *Mýty a báje starých Slovanů: božstva, svatyně, bájesloví, tradice*. [Olomouc]: Fontána. ISBN 80-733-6132-9.
16. LAUBERT, Vladimír. *Staroslovanská bukvice: Obrazové písmo Slovienov*. 1. TARTARIA, o.z., 2016. ISBN 9788097226510.
17. SKARLANTOVÁ, Jana a Marie VECHOVÁ, 2005. *Textilní výtvarné techniky*. Plzeň: Fraus. ISBN 80-723-8319-1.
18. *Šití: Burda style*, 2018. Přeložil Eva COUFALOVÁ, přeložil Jarmila VONDERKOVÁ. Praha: BurdaInternationalCZ. ISBN 978-80-87575-88-8.
19. HAXELL, Kate, [2015]. *Šijeme hračky: panenky, maňásci a zvířátka z látky*. Přeložil Zdenka KLIMTOVÁ, ilustroval Kate SIMUNEK. [Praha]: Slovart. ISBN 978-80-7391-225-3.
20. SITARČÍKOVÁ, Zdena, 2006. *Výrobky z textilu*. Brno: Computer Press. Malá dětská dílna. ISBN 80-251-1159-8.
21. WOOD, Dorothy, 2006. *Výrobky z přírodních materiálů: doplňky z přírodnin pro radost : [více než 25 nápaditých dekorací]*. V Praze: Ikar. ISBN 80-249-0711-9

Seznam internetových zdrojů:

1. *MKN-10 2022, F70-F79 Mentální retardace* [online]. Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky: 1.1.2022 [cit. 16.5.2022]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F70-F79>
2. Kvalitní škola – kritéria a indikátory hodnocení. Modifikace pro předškolní vzdělávání [online]. Česká školní inspekce, 2019 (2019-12-09)
3. *Základní škola Vsetín, Rokytnice 436, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Metodický mat. 1.9.2021 [cit. 29.04.2022] Dostupné z: <https://www.zsrokytnice.cz/userfiles/file/o%20%C5%A1kole/%C3%BA%C5%99edn%C3%AD%20deska/%C5%A0VP%202021-2022%20final.pdf>
4. KLUGE J. ŠEVČÍKOVÁ M. *Co znamená letní a zimní slunovrat? A jak ho naši předci prožívali? Expedice do světa lidové magie*. In: Dvojka rozhlas [online]. Český rozhlas 1997-2022, 20.06.2020 [cit. 15.4.2022]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/co-znamená-letní-a-zimní-slunovrat-a-jak-ho-naši-předci-prožívali-expedice-do-823162>

5. JAZYK, PÍSMO | Skrytá pravda o Slovanech. Skrytá pravda o Slovanech | Probud'me se! [online]. Dostupné z: <https://www.slovanstvi.cz/dejiny/jazyk-pismo/>
6. Obr č 1. STARÁ VIERA NAŠICH PREDKOV SLOVIENOV [online]. Copyright ©F [cit. 26.08.2021]. Dostupné z: https://www.tartaria.sk/images/stories/staroslovienska_bukvica/bukvica_porovnanie%201_org.jpg
7. STAROSLOVIENSKA BUKVICA. STARÁ VIERA NAŠICH PREDKOV SLOVIENOV [online]. Copyright © 2021. SVETOPONÍMANIE SLOVIENOV [cit. 27.08.2021]. Dostupné z: <https://www.tartaria.sk/dedicstvo-predkov/pisomnictvo/100-staroslovienska-bukvica>
8. Славянин — это кто История и мифы славян — Ёптеть. Ёптеть - это не вероятно, но факт! [online]. Copyright © [cit. 27.08.2021]. Dostupné z: https://yoptel.ru/slavyanin___eto_kto_istoriya_i_mifyi_slavyan_.html
9. SLOVANE.CZ, VÍTĚZSLAV. *Dažbog (obsáhleji)* [online]. Slované.cz, 17.01.2006 [cit. 02.04.2022]. Dostupné z: <http://slovane.cz/?p=52>
10. Archeoskanzen Modrá – průvodce stavbami | Slované. Slované | Web věnovaný našim předkům [online]. Copyright © Slované.cz [cit. 13.06.2022]. Dostupné z: <http://slovane.cz/?p=203>
11. KALEDOVÁ M. *Kolovrat aneb Slovanské slavnosti v průběhu roku* [online]. Slovanský kruh, 2015 [cit. 12.5.2022]. Dostupné z: <http://www.slovanskykruh.cz/2017/03/kolovrat-aneb-slovanske-slavnosti-v-prubehu-roku/>

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Edita Krejčí
Katedra:	Katedra technické a informační výchovy
Vedoucí práce:	PhDr. Pavlína Částková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Didaktická pomůcka a její tvorba jako prostředek pro vzdělávání žáků s lehkou mentální poruchou na II. stupni ZŠ
Název v angličtině:	The didactic tool and its creation as a means for the education of pupils with mild mental disorders in the second level of a primary school.
Anotace práce:	<p>Předložená diplomová práce se zaměřuje na tvorbu a ověření efektivity konkrétní didaktické pomůcky ve vzdělávacím prostředí školy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Cílem výroby látkové knihy a posouzení jejího praktického použití za pomoci dotazníku u vybrané skupiny respondentů je vytvořit specifický didaktický prostředek pro usnadnění práce s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v rámci vyučování.</p> <p>Diplomová práce je rozdělena na dvě části, a to teoretickou a praktickou. Teoretická část se zaměřuje na syntézu poznatků, analýzu a kritické zhodnocení stávajícího stavu podle dostupné literatury. Dále na informace o vzdělávacích možnostech žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (především s ohledem na konkrétní psychická, somatická, smyslová specifika).</p> <p>Praktická část se specializuje na dvě vzájemně provázané oblasti. Uveden je popis přípravy a tvorby didaktické pomůcky a technologické řešení zpracování knihy včetně metodiky a didaktického manuálu, jak knihu používat. Následný průzkum zjišťuje, jak skupina dotazovaných osob hodnotí vyrobenou látkovou knihu. Cílem je prozkoumat, jak vybraná část populace vnímá didaktickou látkovou knihu a manipulaci s ní.</p>
Klíčová slova:	Inkluzivní didaktika, didaktické pomůcky, didaktické prostředky, tvorba didaktických prostředků, žák se speciálními vzdělávacími potřebami, lehká mentální porucha.
Anotace v angličtině	The submitted diploma thesis focuses on the creation and verifying the effectiveness of a specific teaching aid

	<p>in the educational environment of the school for pupils with special educational needs. The aim of the fabric book production and an assessment of its practical application using a questionnaire for a selected group of respondents is to create a specific didactic tool to facilitate work with pupils with special educational needs in teaching.</p> <p>The diploma thesis is divided into two parts, namely the theoretical one and practical. The theoretical part focuses on the synthesis of knowledge, analysis and critical evaluation of the current state according to the available literature. Furthermore, information about the educational opportunities of students with special educational needs (especially with regard to specific psychological, somatic, sensory specifics).</p> <p>The practical part specializes in two interrelated areas. There is a description of the preparation and creation of teaching aids and technological solutions for book processing, including methodology and a didactic manual on how to use the book. A follow-up survey finds out how a group of respondents evaluates the fabric book produced. The aim is to examine how a selected part of the population perceives the didactic material book and its manipulation.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Inclusive didactics, didactic aids, didactic means, creation of didactic means, pupil with special educational need, mild mental disorder
Přílohy vázané k práci:	Příloha č.1 dotazník příloha č.2 obrázky příloha č.3 didaktický manuál Látková kniha
Rozsah práce:	69 stran
Jazyk práce:	Český

Přílohy

Příloha č. 1.

DOTAZNÍK – ZPĚTNÁ VAZBA NA PRÁCI S DIDAKTICKOU KNIHOU

Dobrý den,

jsem studentkou magisterského studia oboru Speciální pedagogika a pracovní činnosti pro druhý stupeň ZŠ a technická výchova pro SŠ, Pedagogické fakulty univerzity Palackého v Olomouci. Pro svou diplomovou práci uskutečňuji výzkumné šetření zaměřené na zjišťování Vaší spokojenosti práce s didaktickou knihou.

Dotazník – zpětná vazba na práci s didaktickou knihou je sestaven z 11 uzavřených a otevřených otázek. Prosím, přečtete si každou otázku a označte a запиšte Vaše odpovědi. Vyplnění dotazníku zabere max. 10 minut Vašeho času.

Účast na vyplnění dotazníku je anonymní a vyplněním dotazníku současně zároveň udělujete Váš souhlas k dalšímu zpracování a užití uvedených informací. Získané informace jsou důvěrné a budou sloužit pro účely diplomové práce. Prosím Vás, o co nejupřímnější odpovědi.

Děkuji za spolupráci

Bc. Edita Krejčí

1) Jste:

- Muž
- Žena

2) Váš věk je:

- 18-25
- 26-40
- 41-60
- 61 a více

3) Vyplňujete tento dotazník jako:

- speciální pedagog
- učitel SŠ
- učitel ZŠ
- rodič

jiné doplňte: _____

4) Téma knihy o Slovanech je zajímavé a myslím si, že děti zaujme.

(Vyberte: 1 – souhlasím, 2- spíše souhlasím, 3 – nevím, 4 – spíše nesouhlasím, 5 – nesouhlasím)

1	2	3	4	5
souhlasím				nesouhlasím

Co Vás na tématu o Slovanech zaujalo? (Doplňte ve větách.)

5) V knize mě nejvíce zaujala kapitola: (Vyberte jednu nebo více možností)

- Rodokmen
- Bohové
- Rovnodennosti a slunovraty
- Vesnice
- Slovanské písmo Bukvice
- Symboly – Kolovrat

6) Je některá část knihy nejasná, nebo problematická? (Vyberte jednu nebo více možností):

- Rodokmen
- Bohové
- Rovnodennosti a slunovraty
- Vesnice
- Slovanské písmo Bukvice
- Symboly – Kolovrat
- Části knihy jsou mi jasné

7) Pokud by byla kniha dostupná, využili byste ji (ve škole, ve speciální třídě, popřípadě jinde)?

- Ano
- Ne
- Možná

**8) Kniha je přednostně určena pro skupinu dětí s lehkou mentální poruchou.
Dovedete si představit, že by byla použitelná i pro běžnou dětskou populaci?**

- Ano
- Ne
- Možná

Svůj názor, prosím, zdůvodněte.

9) Vizualizaci knihy vnímám jako kvalitně zpracovanou.

(Vyberte: 1 – souhlasím, 2- spíše souhlasím, 3 – nevím, 4 – spíše nesouhlasím, 5 – nesouhlasím)

1	2	3	4	5
souhlasím				nesouhlasím

Co se mi na knize nejvíce líbilo?

10) Práce s knihou je intuitivní, nemám problém dítěti vymýšlet otázky a úkoly vážící se ke knize.

(Vyberte: 1 – souhlasím, 2- spíše souhlasím, 3 – nevím, 4 – spíše nesouhlasím, 5 – nesouhlasím)

1	2	3	4	5
souhlasím				nesouhlasím

11) Místo na Vaše další komentáře, poznámky:

Příloha č. 2.

Didaktický manuál k látkové knize

Slované v nás

Manuál vychází z diplomové práce „Didaktická pomůcka a její tvorba jako prostředek pro vzdělávání žáků s lehkou mentální poruchou na II. stupni ZŠ“ a jednotlivé kapitoly jsou její zkrácenou verzí.

Historie Slovanů ve světě a na Moravě

Kaiser⁴⁷ ve své knize popisuje, že počátek příchodů Slovanů na území Čech se podle průzkumů datuje kolem roku 550. Jsou nejmladší skupinou indoevropských národů na území Evropy. Území, které Slované obývali, se rozkládalo na dnešním území Ruska, včetně těch států, které se od Ruska a bývalého SSSR oddělily, a rozkládalo se na území dnešního Íránu až k hranicím Číny. Na severu sahalo dokonce k Baltu, dále zasahovalo přes střední Evropu dále na Balkán až k Jaderskému moři. Podle Grieystztorvova⁴⁸ v polovině 2. tisíciletí před naším letopočtem existují balto-slovanské jednoty, přesnější název je - „Jednota prabalto-slovanská“. Jde o seskupení, z něhož vznikli Slované i Baltové, dokonce i předkové Lotyšů, Litevců, Prusů a Jotvingů. Toto seskupení náleželo v roce 2. tisíce př. n. l. mezi indoevropské skupiny. V tomto období tyto skupiny přetvářeli podobu Evropy. V náboženství byli uchováváni v lidové kultuře a také v náboženské terminologii.

Rodina

V dnešní době je rodina důležitější nežli dřív, a proto je důležité se vracet ke svým kořenům. Proto jsem ve své knize hlavní stránku věnovala rodokmenu. Je to takové zabroušení do minulosti a uvědomění si co pro nás rodina znamená. Jak je pro nás důležitá. U Slovanů byla rodina základem rodu. Skládala se z osob muže, ženy a dětí. Dochovaly se zmínky o tom, že dříve u Slovanů existovalo mnohoženství, nebo také i soužití jedné ženy s dvěma bratry. Jednotlivé rodiny žily v osadách a každá rodina měla svůj rodový prostor, o který s láskou pečovala. Slovanské rodové zřízení, kterému se říkalo Džava.

⁴⁷ KAISER, Zuzana. *Život našich předků, rituály a obřady*. 1. RAP GROUP, 2015. s. 9-11

⁴⁸ GIEYSZTOR, Aleksander. *Mytologie Slovanů*. s. 61-66.

Slunovraty a Rovnodennosti

Součástí Slovanů byly velké slavnosti různého charakteru. Období konání bylo vázáno na roční rytmy, jako je zimní a letní slunovrat, či jarní a podzimní rovnodennost. Rozhodující byl pohyb slunce a jeho sledování na obloze, což se promítalo do změn v přírodě během střídajících se období. Tato skutečnost byla velice důležitá pro Slované, a v podstatě je stále pro všechny zemědělské komunity na světě. Těmto obdobím se také říká Slovanský kolovrat, který je tvořen ze čtyř dílů, kdy každý trvá 45 dní. V těchto významných dnech předělů mezi slunovraty a rovnodennostmi docházelo ke spojení nebeské síly se zemskou mocí. Lidé v těchto dnech přicházeli na významná místa v přírodě a obraceli se zde tancem a zpěvem ke svým bohům. Rok Slovanů se tedy odehrával v rámci jednotlivých cyklů v podobě slavností a radostného očekávání..

Jarní rovnodennost – Provoda

*„PŘIŠLO JARO SE SLUNÍČKEM, ZEM OTEVÍRÁ ZLATÝM KLÍČKEM,
VŠECHNO SE RADUJE, ZPÍVÁ A TANCUJE, JARO VÍTÁ“⁴⁹*

Jarní rovnodennost nastává v rozmezí 20. března – 23. března. Slované příchod jara oslavovali vesele s vděčností a prokazující velkou úctu Matce Zemi, která je dárkyní života. Během těchto obřadů, kterými Slované oslavovali jaro, nesmělo chybět předávání darů složených z potravin a plodin vypěstovaných v předchozím roce. Rituál se vykonával v kruhu, uprostřed byl zobrazen symbol oslavovaného božstva, či zapálená hranice. Utvořil se kruh lidí, kteří se chytli za ruce a poděkovali za život, hojnou úrodu a vděčnost. Po obřadu následovalo veselí. Ženy tančily a zpívaly. Na určené místo oslavy každý donesl něco k pití a snědku.

⁴⁹ KAISER, Zuzana. *Život našich předků, rituály a obřady*. s. 53

báseň o studánce složil Miroslav Bureš.⁵⁰

*„JSEM STUDÁNKA OPUŠTĚNÁ, VODA MOJE ZAKALENÁ.
CHTĚLA BYCH BÝT PLNÁ ČISTÉ PĚNY,
BEZ BAHNA A BEZ KAMENÍ
PAK BYCH ŽÍZEŇ HASILA, V LIDECH PAK BY BYLA JENOM ZDRAVÁ SÍLA.
KÉŽ MÁME HOJNOST ČISTÉ VODY,
KÉŽ ČLOVĚK SE S ÚCTOU K VODĚ CHOVÁ.
KÉŽ MAJÍ PRAMENY LÉČIVOU MOC,
KÉŽ LIDÉ A VODNÍ BYTOSTI SPOLEČNOU ŘEČ NAJDOU.“*

Letní slunovrat – Koupadla

Jedná se období od 21. června, kdy slunce vchází do znamení raka. Tímto datem začíná také astronomické léto a tento den je také nejdelším dnem v roce. V tuto noc se hledal bájný vykvetlý kapradinový květ, který měl nálezci zajistit bohatství a splněná přání.⁵¹ Letní slunovrat se oslavoval ještě před příchodem Slovanů do Evropy. Pro Slovary je slunovrat chápán jako vyvrcholení zápasu světla a tepla nad zimou a temnotou a slunce bylo spojováno s elementem ohně. V této době mělo provádění obřadů přinášet hojnost a začátek léta. Obřady se prováděly v tradičním kruhu, kde uprostřed kruhu byl vztyčen symbol příslušného boha. V tomto období to byl bůh Svarog.

⁵⁰ KAISER, Zuzana. *Život našich předků, rituály a obřady*. s.69

⁵¹ KLUGE J. ŠEVČÍKOVÁ M. *Co znamená letní a zimní slunovrat? A jak ho naši předci prožívali? Expedice do světa lidové magie*. In: Dvojka rozhlas [online]. Český rozhlas 1997-2022, 20.06.2020 [cit. 15.4.2022]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/co-znamená-letní-a-zimní-slunovrat-a-jak-ho-nasi-predci-prozivali-expedice-do-823162>

Podzimní rovnodennost – Dožínky

Podzimní rovnodennost nastává v období 23. září. Toto období je také nazýváno babím létem. Je vrcholem sklizně, časem hojnosti a na konci tohoto období začíná období klidu.

Než nastane období rovnodennosti, je většina obilovin již sklizena a nastává období oslav dožínek, jehož součástí bylo i přinášení darů a obětí. Často se děkovalo bohům, a to chlebem a solí, koláčky, plackami, ale také věnci uvitými se

svazku obilí, plodin a květů. Jednalo se převážně o úrodu a od každého sklizeného druhu trochu. Tímto děkovali slunci i vodě a loučili se s teplými dny. Zde za zmínku stojí uvést boha Svatovíta, který je rovněž ztvárněn v látkové knize.

Další den je tzv. den Návy, a tomuto svátku odpovídají dnešní dušičky. Je to období, kdy se vzpomíná na naše předky. Slované tuto dobu vnímali jako stírání hranice mezi světem živých a mrtvých. Strážcem tohoto světa je bůh Veles. V tuto dobu bylo zvykem prostírat i pro zemřelé, nebo se za oknem rozsvěcovala svíčka. Tento den je jedním z nejvýznamnějších původních svátků Slovanů.⁵²

Zimní slunovrat – Kračun

Období zimního slunovratu je ve znamení začátku nového solárního roku, kdy slunce dosáhne svého nejnižšího bodu. Slované toto období spojovali se zrozením slunce a také s bohem Svarogem, který byl považován za otce nebes. Jeho synem byl Dažbog, slovanský bůh slunce spojovaný s živlem ohněm a také s tímto bohem se můžeme setkat v látkové knize.

V tomto období se vyskytuje nejdelší noc v roce, která je považována za kouzelnou noc. Slované věřili, že v tuto dobu mohou pohlédnout do budoucnosti. Prvním rituálem tohoto dne bylo uctění boha slunce, kdy Slované na snídani pekli placky symbolizující svým tvarem

⁵² KALENDOVÁ M. *Kolovrat aneb Slovanské slavnosti v průběhu roku* [online]. Slovanský kruh, 2015 [cit. 12.5.2022]. Dostupné z: <http://www.slovanskykruh.cz/2017/03/kolovrat-aneb-slovanske-slavnosti-v-prubehu-roku/>

slunce. Oslavy zimního slunovratu trvaly několik dní. Hlavním obřadem bylo zapálení ohně a spálení popela.

Následoval obřad, který byl pro Slovanů velice důležitý a byl považován za plodonosný – obřad zrna. Tento obřad měl zajistit bohatou úrodu a současně i pokračování lidského rodu. Při obřadu hojnosti se pekl velký kulatý koláč. Později se začaly péct mísy koláčů, který již symbolizovaly hojnost. Jedním z nejvýznamnějších symbolů Slovanů byl posvátný strom, který lidé zdobili stužkami a plody.⁵³

Bohové

Každá známá společnost uctívala svá božstva. Na rozdíl od antických bohů slovanské bohy obtížněji identifikujeme, protože chybí úplný obsah příběhů a historické prameny poskytují jen chatrné informace. Slovanští bohové vycházejí z mikrokosmického a makrokosmického duchovního světa, korespondují s přírodními cykly, které jsou vlastní naší zeměpisné poloze. Duchovní svět Slovanů byl velmi bohatý a zanechal v evropském prostředí kulturní dědictví, které obohatilo evropskou civilizaci ve středověku. Příkladem vlivu mytologie Slovanů jsou například různé vesnické zvyklosti, které se zachovaly dodnes. Uvedme například stavění májek nebo vynášení Moreny⁵⁴. V látkové knize jsem některé tyto zvyky zobrazila, neboť je velmi důležité neustále dětem nenásilnou formou tyto zvyky připomínat.

⁵³ KAISER, Zuzana. *Život našich předků, rituály a obřady*. s. 70-84.

⁵⁴ ŘEZÁČOVÁ LUKÁŠKOVÁ, Zuzana. *Bohové a bohyně v nás*. s. 41-43.

Bohyně Vesna – bohyně jara a jarního slunovratu a bývá zobrazována jako věčně dospívající bohyně. Přináší teplo, zeleň a kvítí a zahání zimu. Je vyobrazená jako jemná usměvavá dívka s květy ve vlasech, v bílých šatech s modrou výšivkou. Má dlouhé vlasy, které jí sahají až k pasu. Příchod této bohyně ohlašují sněženky nebo fialky, jako první jarní kvítí. V brzkém jaru bývalo zvykem, že jakmile roztál sníh tak děvčata, která byla lehce oděná a bosá, běhala přes vesnici, kde zpívala a tancovala. Věřilo se, že Vesna přináší první jarní déšť a rovněž jsou s ní spojovány první křesťanské svátky jara, v současné době Velikonoční svátky.⁵⁵

Bůh Svarog – jméno boha odvozené od staroindického svar – zářící obloha, která je nejvyšším aspektem slunečních sil a tento významný bůh, především u baltických Slovanů, je považován za otce bohů. Slovo Svarog znamená „sva“ je svatý a „rog“ je slunce, z tohoto důvodu se mu takto říká a je představován jako otec slunce a nebeského ohně. Svarog byl uctíván u pohanských Slovanů, Rusů, Čechů a Jihoslovanů. V České republice je tento kult potvrzen nalezením artefaktu vyrytého symbolu kříže na hliněném kotouči, který byl nalezen u Libušína.⁵⁶

⁵⁵ Tamtéž. s. 47.

⁵⁶ ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Mýty a báje starých Slovanů: božstva, svatyně, básloví, tradice*. [Olomouc]: Fontána, 2003. ISBN 80-733-6132-9. s. 64-66

Bůh Svantovít – stvořitel světa, bůh úrody. Znárodnován byl se čtyřmi hlavami, které představovaly čtyři roční období a čtyři světové strany. Jeho posvátným symbolem byl bílý kůň.

Bůh Dažbog – bůh slunce a syn Svaroga oslavovaný v zimních a letních slunovratech. Jeho jméno s kořenem bog – které označuje božstvo a bohatství, mají velice důležitý význam v mytologii Slovanů. Byl oslavován převážně mezi východními a jižními Slovany.

O Dažbogovi nejčastěji hovoří Ruské prameny v bájích a pověstích. Dažbog bývá někdy ztotožňován s bohem Svaroživcem, který je také považován za syna Svaroga.⁵⁷

⁵⁷ Dažbog (obsáhleji) | Slované. Slované | Web věnovaný našim předkům [online]. Copyright © Slované.cz [cit. 02.04.2022]. Dostupné z: <http://slovane.cz/?p=52>

Slovanská dědina

Nejtypičtějším obydlím starých Slovanů ve středověku na Moravě byly osady a vesnice, které neměly žádné opevnění. V takové vesnici žilo až 50 obyvatel. Slované se živili chovem dobytka a prací na poli, kde pěstovali pšenici, oves, ječmen, hrách a žito. Byli zruční i ve zpracování vlny, pletení košíků, ve výrobě keramiky a náradí. Své výrobky obyvatelé vyměňovali mezi sebou. Typickým obydlím Slovanů byly zemnice, které byly postaveny

ze dřeva a proutí. Měly zahluobenou podlahu a její stěny tvořil proutěný výplet omazaný hlínou. Střechy byly sedlové, které držely nosné kmeny. V Zemnici byla umístěná otevřená ohniště a pece s kopulí...⁵⁸

Obrazové písmo bukvice:

Slovanská bukvice je obrazové písmo, které oproti fonetické úrovni obsahuje také systematické obrazy, tzn. že existuje více jako jedna rovina pro odevzdání informací čtenáři. Každá bukvice představuje určité obrazy a spojení těchto obrazů ve slovech přidává specifický význam, tzn. že záměna bukvice ve slově mění celkově její smysl.⁵⁹

Obrazové písmo bukvice:⁶⁰

A – AZĚ – bůh žijící a tvořící na zemi

B – BOGI – množství bohů

V – VIEDI – moudrost na zemi i na nebesích

G – GLAGOLI – odevzdání moudrosti

D – DOBRO – vývoj, dostatek nahromadění

⁵⁸ Archeoskanzen Modrá – průvodce stavbami | Slované. Slované | Web věnovaný našim předkům [online]. Copyright © Slované.cz [cit. 13.06.2022]. Dostupné z: <http://slovane.cz/?p=203>

⁵⁹ LAUBERT, Vladimír. *Staroslovanská bukvica: Obrazové písmo Slovienv. 1. TARTARIA*, o. z., 2016. ISBN 9788097226510. s. 4-11.

⁶⁰ Tamtéž. Příloha.

JE – JESTЬ – 5 elementů života, forma života, bytí
JE – JESMЬ – svazek, určení existování
Ž – ŽIVOTЬ – život mnohostranný
DZ – DZIELO – nepoznané, velmi nad míru
Z – ZEMĽA – zem půda
Í – IŽE – sjednocení jednoty, rovnovážnost
I/i – IŽEI – vyrovnává vesmírné pojmy
I – INIŤ – obyčejná forma, občina
H – HERV – překrásná, neobyčejná, duševní
K – KAKO – sjednocení člověka s vesmírem
L – ĽUDIE – jednota, sjednocení, mírumilovné myšlení
M – MYSLIETE – myšlení, myšlenka, moudrost, rozmýšlet
N – NAŠ – to co bylo známé našim předkům
Ó – ONЬ – něco, oddělení posvátného od pozemského, něco samostatné
P – POKOI – nečinnost, nečinný stav
RЬ – RIECI – řeč, vyřknutí, tok
S – SLOVO – myšlenka vyslovená, proud
TE – TVIERDO – potvrzené shora, poučení
U – UKЬ – pozvání, poslání
OU – OUKЬ – smysl, ústroj
F – FIERTЬ – hrdost, šlechtnost
CH – CHIERЬ – harmonie, světová rovnováha
OTЬ – OTЬ – doteď, rozhraní, konečný výsledek
C – CIEĽ – cíl, záměr
Č – ČERVĽ – červený, krásný, hrana, hranice
Š – ŠA – tišina, pokoj, prostor objemové rozšíření, šířka
ŠT – ŠTA – hustota, různorodost, neurčený stav
Ь/O – JERЬ – pevné, vytvoření v procesu činnosti
Y – JERY – jednota, sjednocení
Ь/E – JER – jestvující život, bohem daný
IE – JAŤ – boží spojení
O/JU – JUŇ – pohyb mimo vzájemného spojení s hlavním proudem
A/JA – AR – obraz, jednoho druhu, struktura
IE/E – EDO – dotknutí se celku, forma poznání

OM/O – OMĚ – zářivé, tvořivé budování

JE/JA – JENĚ – on, obraz

E/EU/JU – OĎ – bohatství odevzdávané děděním

JO/JA – JOTA – poznání

O/OTA – nepřijatelné cokoliv

KSI/KSI – duch

PS/PSI – duše a všechno co má k ní vztah

F/FITA – jednota ducha sjednocení

I/V/N – IŽICA – pohyb, harmonický vztah blaho

J/IŽA – míra času

Staroslovienska Bukvica

1 A А Azъ Až Bůh, zjevil se na Zemi	B БОГЪ BOGI Množstvo Bohův	2 V ВЪ, ВИ VEDI Mluvitel na Zemi a hlesavých věstí	3 G ГЛАГОЛИ GLAGOLI Okázání mluvy	4 D ДОБРО DOBRO vývoj, dožitek, nabízení	5 JE АСТЬ JESTЬ S klementem Ducha, forma životu, bytí	JE ЄСМЬ JESMь Život, určeno (až kónv. ukónv.) existování
Ž ЖИВОТЬ ŽIVOTЬ Život neochromený	6 DZ СЪЗЕЛО DZIELO Nepoznání, věstí, radování	7 Z ЗЕМЛЯ Země Zem, půda	8 I ИЗЕ Ize Zeměpisná příjmení, nepřívlastek	10 I, i І Іаку Izei Výrovná, Věstí, papír	I ІІІІІ Iiň Okázání formy, odně	H НЕРВ Herv Rozčarování, neustálost, duševní
20 K КАКО Kako Zjednotění člověka s Všemoh	30 L ЛЮДИ Ludie Jednota, zjednotění oprávněných myšlenkách	40 M МЫСЛИ Mysletie Myšlenka, myšlenka, radování, nepřívlastek	50 N НАИ Nai Tě, to bylo zrodě, radost, přehled	70 Ó ОНЬ Oně Něco odně, přívlastek od základního, radost, samostatně	80 P ПОКОЙ Pokoi Radost, radost	100 R РІЧІ Rieci Rieč, vyprávění, bás
200 S СЛОВО Slovo Myšlenka vyjádřená, zpr	300 TE ТВЕРДО Tverdo Přívlastek ducha, poučenie	400 U УКЪ Ukě Poučenie, poselství	400 OU ОУКЪ Oukě Způsobost, věstí	500 F ФІЕРТ Fiert Radost, vážnost	600 CH ХІЕРЬ Chierь Radost, vážnost, radost	800 OT ОТ Ot Způsob radosti, výsledků
900 C ЦІ Ci Ciel, zájem	90 Č ЧЕРВЪ Červ Červený, krásky, franc, francie	Š ША Ša Tělna, pokoj, pravost, objemnost, radování, širka	ŠT ШТА Šta Nějaká občerstvení, neustálost	Ъ Ъ Jery Přívlastek vzhledem k prose, činnost	Ы Ы Jery Jednota, zjednotění	Ь Ь Jery Jednota, zjednotění
IE ІЕ Ieť Bůh, spáse	O/JU ОУ Oj Přívlastek vzhledem k základnímu základnímu	A/JA А Až Okázání jednoty, ducha, životní	IE/E ІЕ Ede Okázání ka věstí, forma poznání	OM/O ОМ Omě Záření, radost, budování	JE ЄСЬ Jeně On, obraz	E, EU, JU ЄСЬ Ođ Od Bohatství, oděvzdávané děděním
JO ІОТА Jota Poznání	O О Ota Nepřijatelné cokoliv	60 KSI КСИ Ksi Duch	700 PS ПСИ Psi Duše a všechno co má k ní vztah	9 F ФІТА Fita Jednota ducha, zjednotění	V В Ižica Pohyb, harmonický stav, blaho	J ІЖА Iža Míra času

Obrázek č. 18- Slovanská Bukvice

Pramen: Obrázek Staroslovienska Bukvica [online]. Příznaky transformace – portál osobního rozvoje, 2010-2022 [cit. 8.6.2022]. Dostupné z: <https://www.priznakytransformace.cz/images/bukvice.jpg>

Symbol Kolovrat

Kolovrat - Jarga – Koloslov je prastarý název pro Svastiku. JAR je od slova JARILO to znamená slunce, GA je slabika vyjadřující cestu nebo pouť. Jarga tedy znamená Slunečnou cestu anebo také cestu slunce. Nejznámější druh svastiky se skládá z osmi I, tomuto symbolu říkáme Kolovrat. Směr rotace doleva otvírá hlubší pohled na jeho význam. Je to symbol věčného pohybu a věčného života. Ve světě Slovanů je zdrojem života právě slunce. Je to prastarý symbol, který byl hojně využíván v původních výšivkách.⁶¹

Doporučení pro rodiče a učitele:

Autorka doporučuje didaktickou pomůcku používat spolu s příloženým manuálem v hodinách na I. Stupni ZŠ u žáka s lehkou mentální poruchou, a to v předmětech vlastivěda, výtvarná výchova zde je možné využít slovanské písmo. Pak také na druhém stupni ZŠ v předmětech občanská výchova, dějepis, výtvarná výchova. Pomůcku lze využívat v menších skupinách žáků nebo individuálně. Rodiče mohou knihu využít při v domácím prostředí na vysvětlení rodokmenu, koloběhu ročního období a slovanských tradic, slovanských bohů, pak také jako pomůcku pro procvičování jemné motoriky zde autorka věnuje pozornost použitému materiálu a také komponentů, které si mohou děti osahat. V knize je také možné využít písmo bukvice jako grafomotorické cvičení, nebo také jako inspiraci na volnou kresbu.

⁶¹ LAUBERT, Vladimír. *Staroslovanská bukvice: Obrazové písmo Slovienov.* s. 251-252.